

**JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
PEDAGOGICKÁ FAKULTA**

A

**VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE
FAKULTA MANAGEMENTU V JINDŘICHOVĚ HRADCI**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2009

Kateřina Pechová

**JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
PEDAGOGICKÁ FAKULTA**

A

**VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE
FAKULTA MANAGEMENTU V JINDŘICHOVĚ HRADCI**

Výcvik služebních psů

Autor: Kateřina Pechová

Vedoucí práce: doc. JUDr. Jan Hejda, Ph.D.

Studijní program: Sociální pedagogika, specializace bezpečnostně právní

Datum odevzdání: 31. března 2009

Zadání bakalářské práce

NÁZEV PRÁCE:	VÝCVIK SLUŽEBNÍCH PSŮ
ZADÁNÍ PRÁCE:	Cílem práce bude zdokumentování jednotlivých druhů výcviku, využívání služebních psů, celkový přínos této činnosti a porovnání s ostatními vyspělými zeměmi včetně budování a uplatňování nových směrů výcviku a nasazení v praxi.
JMÉNO STUDENTA:	Kateřina Pechová
ROČNÍK:	2.
OBOR:	Sociální pedagogika
SPECIALIZACE:	Bezpečnostně právní
VEDOUCÍ PRÁCE:	doc. JUDr. Jan Hejda, Ph.D.
KATEDRA:	Společenských věd FM VŠE
TERMÍN ZADÁNÍ:	28. března 2008

Prohlášení

Prohlašuji, že bakalářskou práci na téma

«Výcvik služebních psů»

jsem vypracovala samostatně.

Použitou literaturu a podkladové materiály

uvádím v příloženém seznamu literatury.

České Budějovice, 2009

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

.....
podpis studentky

Anotace

Výcvik služebních psů

Autorka se v úvodu své práce krátce věnuje historii služebních psů v činnosti ozbrojených složek. Samostatná práce je zaměřena na nejčastější používaná plemena, jejich chov a výcvik a jednotlivé metodiky výcviku. Cílem práce je vymezení způsobu využití služebních psů v praxi, vhodnost jejich nasazení v konkrétních podmínkách výkonu služby a nové trendy ve vývoji metodik a využití služebních psů.

březen 2009

Poděkování

Za cenné rady, náměty a inspiraci

bych chtěla poděkovat

doc. JUDr. Janu Hejdovi, Ph.D.,

za vedení a konzultační pomoc při zpracování mé práce.

Obsah

OBSAH.....	7
ÚVOD	8
1. HISTORIE SLUŽEBNÍ KYNOLOGIE	9
1.1 POČÁTKY VYUŽÍVÁNÍ PSA ČLOVĚKEM.....	10
1.2 POČÁTKY SLUŽEBNÍ KYNOLOGIE	10
2. NEJČASTĚJŠÍ POUŽÍVANÁ PLEMENA SLUŽEBNÍCH PSŮ	14
2.1 NĚMECKÝ OVČÁK	14
2.2 BELGICKÝ OVČÁK	15
2.3 ZLATÝ RETRÍVT.....	16
2.4 LABRADORSKÝ RETRÍVR	16
2.5 ROTVAJLER	17
3. SMYSLOVÉ ORGÁNY PSŮ	18
3.1 ČICH	18
3.2 SLUCH	20
3.3 ZRAK	21
4. CHOV A VÝCVIK SLUŽEBNÍCH PSŮ	22
4.1 CHOV A VÝKUP	22
4.2 ZÁKLADNÍ ZÁSADY PŘI VÝCVIKU.....	25
4.3 ZNAKY JEDNOTLIVÝCH TYPŮ	25
4.4 ROLE PSOVODA VE VÝCVIKU	26
4.5 ZÁKLADNÍ METODY VÝCVIKU	27
4.6 PODNĚTY POUŽÍVANÉ PŘI VÝCVIKU	29
4.7 OKOLNOSTI, KTERÉ KOMPLIKUJÍ NEBO USNADŇUJÍ VÝCVIK	30
4.8 USTÁJENÍ A PŘEVOZ	31
5. METODIKA VÝCVIKU SLUŽ. PSA NA SPECIÁLNÍ PACHOVÁ PRÁCE	33
5.1 VYHLEDÁVÁNÍ OMAMNÝCH A PSYCHOTROPNÍCH LÁTEK	34
5.2 VYHLEDÁVÁNÍ TABÁKU A TABÁKOVÝCH VÝROBKŮ	35
5.3 VYHLEDÁVÁNÍ VÝBUŠNIN A NÁSTRAŽNÝCH VÝBUŠ. SYSTÉMŮ	35
5.4 DETEKCE HOŘLAVÝCH KAPALIN NA MÍSTECH POŽÁRU NEBO POŽÁŘIŠTI	36
5.5 VYHLEDÁVÁNÍ NEŽIVÝCH OSOB, JEJICH ČÁSTÍ NEBO OSTATKŮ.....	37
5.6 PACHOVÁ IDENTIFIKACE	38
6. SLUŽEBNÍ KYNOLOGIE U OZBROJENÝCH SLOŽEK	40
6.1 POLICIE ČR	40
6.2 CELNÍ SPRÁVA ČR	44
6.3 ARMÁDA ČR	47
6.4 VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČR	50
7. KRIMINALISTICKÁ ODOROLOGIE	53
8. METODA PACHOVÉ IDENTIFIKACE	55
8.1 PACHOVÁ STOPA JAKO DŮKAZ V TRESTNÍM ŘÍZENÍ	59
9. PŘÍKLADY DALŠÍHO VYUŽITÍ SLUŽEBNÍCH PSŮ	61
ZÁVĚR	63
POUŽITÁ LITERATURA	65
PŘÍLOHY	67

ÚVOD

Motto:

*„Vždycky stojím a budu stát na straně zvířat,
i kdyby to mělo být proti lidem.“*

(Rudolf Desenský)

Tématem bakalářské práce je výcvik a využití služebních psů. Pracuji v Celní správě České republiky v oblasti operativně pátrací činnosti. Při své práci jsem se měla možnost blíže se seznámit s problematikou využití služebních psů v praxi, což mě přimělo k tomu, abych se touto problematikou zabývala podrobněji. Cílem práce „Výcvik služebních psů“ je popsat výcvik a využití služebních psů v podmínkách bezpečnostních sborů a armády v České republice, a to od historických počátků služební kynologie až po v současnosti používané výcvikové metody.

Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. V teoretické části práce popisují plemena psů vhodná pro výkon služby, zabývám se metodami a specifiky výcviku služebních psů a vlivu psovoda na služebního psa. V praktické části práce se věnuji otázce organizace a využití služební kynologie v jednotlivých bezpečnostních sborech a v armádě. Jsou zde popsány metodické postupy výcviku jednotlivých specializací u bezpečnostních sborů. Zvláštní pozornost věnuji oblastem vyhledávání omamných a psychotropních látek, tabáku a tabákových výrobků, výbušnin a nástražných výbušných systémů, detekce hořlavých kapalin na místech požáru nebo požářišti, neživých osob, jejich částí a ostatků a metoda pachová identifikace.

Necvičený pes rozezná množství až tří miliónů pachů, zatímco speciálně vycvičený pes na pachové práce dokáže rozeznat až deset milionů různých pachů. Již z uvedeného je zřejmé, nakolik je možné již tak jedinečné schopnosti psa znásobit kvalitním a dobře vedeným výcvikem a správně zvoleným způsobem nasazení ve výkonu služby.

Mojí snahou je postihnout zásady a specifika výcviku a využívání služebních psů u jednotlivých bezpečnostních složek. Práce popisuje způsoby využití služebních psů v České republice a zároveň představuje příklady dalšího využití speciálně cvičených služebních psů v zahraničí, konkrétně na vyhledávání DVD a CD nosičů ve Velké Británii a na vyhledávání bankovek ve Spolkové republice Německo.

1. Historie služební kynologie

1.1 Počátky využívání psa člověkem

V období neolitu přibližně před 10 000 až 15 000 lety př. n. l. na různých částech kontinentu docházelo k domestikaci divokého psa a člověk začal využívat jeho vlastností a schopností. V dřívější době byl pes využíván k lovu a obraně. Z loveckého psa se stal později pes hlídací, kterému byla svěřována ostraha majetku a stád. Od dob starověku se chová pes jako součást lidské společnosti.

Během vykopávek v nejrůznějších částech světa se našly i pozůstatky psů, které dělíme:

- *Canis familiaris palustris* – předpokládá se vznik špiců, pinčů a teriérů,
- *Canis familiaris inostranzewi* – předpokládá se vznik severská, pastevecká a dogovitá plemena,
- *Canis familiaris matris optimae* – předpokládá se vznik ovčáků,
- *Canis familiaris leinere* – předpokládá se vznik chrtů.

Z těchto pěti psů se vyvinulo dnešních přibližně 400 plemen.¹

1.2 Počátky služební kynologie

Rozvoj kynologie je datován od počátku 19. století. V té době začal být pes využíván v pohraniční, policejní a četnické službě. V roce 1897 jsou první zmínky o psu jako „pomocníku četníka“. Prvních policejních psů bylo využito v roce 1900 v Belgii, kdy byl služební pes využíván již ke kriminalistickým účelům. V roce 1910

¹ srv. Kuntová, D., Doležal V.: *Psi – teorie, praxe, atlas plemen*. České Budějovice: Dona, 1995 s. 9-11

byli četníkům přiřazeni na stanice Karvín, Ostrava a Fryštát na zkoušku tři policejní psi. Rytmistr Rotter vydal první knihu o výcviku policejního psa.

V roce 1910 dalo ministerstvo povolení k užívání čtyř psů, kteří byli do této doby používáni jen zkušebně. Byla vypracována směrnice „Výcvik a použití služebních psů“, která byla schválena ve Vídni výnosem č.j. 382, oddělení XX. ze dne 27. 6. 1911. V důsledku 1. světové války byl téměř znemožněn další vývoj instituce policejních psů. Ve válce v letech 1914 - 1918 využívala k vojenským účelům psy především německá armáda. Psi byli využíváni ke službě hlídkové, strážní, pátrací, sanitní, zpravodajské a spojovací. Po skončení 1. světové války byla instituce policejních psů úplně zrušena. Na území republiky bylo doposud celkem 27 psů, kteří byli rozprodáni.

V roce 1920 byla založena škola pro výcvik vojenských a sanitních psů v Kostelci nad Orlicí. Jednotlivci z četnictva začali zasílat na ministerstvo vnitra žádosti o povolení mít služebního psa a tohoto brát s sebou do služby. Žádostem bylo postupem času vyhověno s podmínkou, že psi musí složit odbornou zkoušku před komisí. První zkoušky se konaly na Pankráci v roce 1921. V roce 1922 vznikl psinec v Nových Hradech. Na jaře 1923 proběhl v Nových Hradech první kurz pro výcvik služebních psů, který trval 10 týdnů. Dne 9. května 1923 byla vydána první směrnice č.27.500/13 pro používání psů ve službě bezpečnostní. Za psa služebního se považovali psi plemen: německý ovčák, erdelteriér, doberman a rotvajler. Později také boxer a knírač. V roce 1932 bylo v Československé republice evidováno celkem 451 psů využívaných pro veřejný účel.²

Po 2. světové válce se začal organizovat především výcvik vojenských psů. V té době se psi cvičili převážně k hlídkové a strážní službě. Největšího uplatnění našli psi u nově organizované ochrany státních hranic, prováděné pohraniční stráží. V roce 1955 byla vydána Směrnice o služební kynologii a o používání služebních

² srv. Kranátová, M., Kynologie ve službách ozbrojených sborů v České republice, [online], [30.8.2008]. Dostupné z <http://www.cz-pes.cz/literatura-sl-kynologie-index.php>

pátracích psů v boji proti zločinnosti. Psi byli v té době užíváni především k doprovodu vlaků, ke kontrole odstavených vlakových souprav a objektů v rámci státních drah, k zajištění pořádku v prostorách nádraží a železničních stanic. Dále byli používáni i na pachové práce, především ke sledování pachové stopy pachatele. V NDR v 50. - 60. let byla vyvinuta nová metoda s využitím speciálně cvičených služebních psů. Jednalo se o metodu pachové identifikace (MPI). V Československé republice se této metodice věnoval především Dr. Vilém Eis, ale zde se metoda pachové identifikace začala prosazovat až okolo roku 1975.

Od 50. let minulého století využívaly služební psy také Ústavy nápravné výchovy a nápravně výchovná zařízení. Tyto instituce využívaly zejména obranné psy. Psi plnili především tyto úkoly: strážní a hlídkovou službu ve střežených objektech, zajištění přepravy eskortovaných osob, zajištění bezpečnosti pracovníků zařízení, střežení vězňů v koridorech. Psi byli využíváni i na pachové práce a na pátrací akce. Pes měl za úkol vyhledat uprchlého vězně a zadržet jej. V 70. letech vznikla v rezortu Ministerstva dopravy ozbrojená stráž ochrany letišť, kde byli psi využíváni na obranné práce.³

Celní správa ČR využívá služební psy nejprve jako obranné a pátrací. Dále k vyhledávání osob nelegálně překračujících státní hranice, osob ukrývajících se v dopravních prostředcích. V roce 1972 se využití rozšířilo i na speciální pachové práce, především k vyhledávání omamných a psychotropních látek. Tyto látky služební psi vyhledávali především u osob a zavazadel, v dopravních prostředcích a v jejich nákladovém prostoru.

Metoda na vyhledávání výbušnin a nástražných systémů (NVS) byla vyvinuta v letech 1987-1988. V roce 1994 měla Armáda ČR vycvičeného psa na vyhledávání zbraní a munice. Policie ČR 1997 začala s výcvikem psů na vyhledávání neživých osob, jejich částí a ostatků neživých osob, případně jejich místa původního uložení.

³ srv. Kranátová, M., *Kynologie ve službách ozbrojených sborů v České republice*, [online], [30.8.2008].

Dostupné z <http://www.cz-pes.cz/literatura-sl-kynologie-index.php>

V roce 1999 proběhl u Celní správy ČR výcvik psů na vyhledávání tabáku a tabákových výrobků a v roce 2005 na vybrané exempláře dle mezinárodní úmluvy CITES.

2. Nejčastější používaná plemena služebních psů

Plemenem se rozumí skupina psů, kteří mají společný původ, shodné, osobité a potomstvu předávané zvláštnosti pracovních vlastností a exteriéru.

Podle použití rozlišujeme psy:

- lovecké,
- služební,
- společenské.

K služebním účelům se například nejčastěji používá německý ovčák, doberman, retrívr, labrador atd.

5.1 Německý ovčák (German Shepherd Dog)

Německý ovčák (východoevropský typ) je poměrně mladé plemeno, vyšlechtěné na přelomu 19. a 20. století z německých selských psů nejednotného typu. Poprvé bylo představeno na výstavě v Hannoveru v roce 1882. Na konci 19. století začala německé ovčáky používat policie, armáda a jiné ozbrojené složky. V době první i druhé světové války němečtí ovčáci pomáhali v armádě jako zdravotníci, sloužili zejména jako psi sanitní. Ve 20. století bylo plemeno uznáno a získalo po celém světě všeobecnou popularitu hlavně díky svým vynikajícím služebním schopnostem. Německý ovčák je o něco větší než psi střední velikosti, silné tělesné stavby s protáhlým trupem. Je známý svojí inteligencí, talentem k libovolnému výcviku, oddaností chovateli, vytrvalostí i výjimečnou oblíbeností.

V současné době je německý ovčák nejvyužívanějším plemenem u bezpečnostních složek ve světě. Je to především proto, že se jedná o plemeno

s všestranným využitím. Z celkového počtu využívaných plemen tvoří německý ovčák 90%. Německý ovčák je považován za nejsnáze cvičitelné plemeno. Díky svým vlastnostem se z něj stal nejúspěšnější služební pes ve světě.⁴ Toto plemeno je nejvíce využíváno ke speciálním pachovým pracím, tj. metoda pachové identifikace, vyhledávání psychotropních a omamných látek. A dále je využíván jako pes obranný a strážný.

5.2 Belgický ovčák (Chien de Berger Belge)

Belgický ovčák byl vyšlechtěn ke konci 19. století v Belgii křížením ovčáků různých barev a velikostí. Dne 29. září 1891 byl v Bruselu založen „Klub milovníků belgických ovčáků“. Během následujících let milovníci belgického ovčáka neúnavně pracovali na sjednocení typu plemene a odstranění jeho nedostatků. Lze říci, že kolem roku 1910 byly typ a povaha belgického ovčáka ustáleny. V historii belgického ovčáka docházelo mnoha sporům týkajících se různých variet a barev. Na druhé straně nikdy neexistovaly spory, týkající se morfologie (stavby), povahy a pracovní způsobilosti plemene. Všichni se odlišují jeden od druhého pouze zbarvením, délkou a jakostí srsti. Svá jména dostali podle kraje, kde počali plemeno šlechtit a šířit. Belgický ovčák je rozdělen na čtyři typy: Groenendael, Malinois, Tervueren a Laekenois.⁵

Pro služební účely je nejvíce využíván typ Malinois, který je vhodný na speciální pachové práce, tj. vyhledávání psychotropních a omamných látek, vyhledávání výbušnin a nástražných výbušných systému a detekce hořlavých kapalin na místech požáru nebo požářiště a také je vhodný jako pes obranný a strážný.

4 srv. Dostupné z <http://www.chovatelka.cz/chovatelka/rubrika/3--plemena-psu/1.html> [online], [1.9.2008].

5 srv. Dostupné z <http://www.chovatelka.cz/chovatelka/rubrika/3--plemena-psu/1.html> [online], [1.9.2008].

5.3 Zlatý retrívř (Golden Retriever)

Toto plemeno pochází z Velké Británie, kde bylo kolem 19. století vyšlechtěno. Retrívři jsou skupinou loveckých psů určených k vyhledávání a aportování zvěře. Mají jemný čich, dobrý zrak, paměť, chytrost a iniciativnost. Tito psi jsou poslušní, inteligentní, ostražití a vyjadřují přirozenou pracovní schopnost. Retrívři aportují zabitou zvěř, aniž ji při tom čelistmi potrhají. Jsou to výborní hlídači a průvodci slepců. Mají jemnou a vyrovnanou povahu, díky které se shodnou se všemi členy rodiny, v níž žijí, zvláště pak s dětmi.⁶

Plemeno je vhodné na speciální pachové práce tj. vyhledávání chráněných živočichů podle mezinárodní úmluvy CITES, vyhledávání cigaret a tabákových výrobků.

5.4 Labradorský retrívř (Labrador retriever)

Plemeno labradorský retrívř pochází z kanadského Newfoundlandu. Původně bylo toto plemeno vyšlechtěno pro pomoc rybářům. Původní jméno bylo St. John's water dog - vodní pes svatého Jana. Počátkem 19. století se dostalo toto plemeno do Anglie, kde ho v roce 1887 vévoda z Malmsbury pojmenoval Labradorský retriever. Je to silně stavěný a aktivní pes, který miluje vodu. Je povahou veselý, velmi čilý a živý pes, který je přizpůsobivý, oddaný a věrný společník. Je velmi inteligentní, horlivý a poslušný, se silnou vůlí vás potěšit. Je od přírody vlídný a přátelský, bez známek útočnosti nebo nepatřičné plachosti.⁷ Má vynikající čich a proto je využíván na speciální pachové práce tj. vyhledávání výbušnin, vyhledávání omamných a psychotropních látek a také je využíván ke kontrole na letištích.

⁶ srv. Dostupné z <http://www.chovatelka.cz/chovatelka/rubrika/3--plemena-psu/1.html> [online], [1.9.2008].

⁷ srv. Dostupné z <http://www.chovatelka.cz/chovatelka/rubrika/3--plemena-psu/1.html> [online], [1.9.2008].

5. 5 Rotvajler (Rottweiler)

Rotvajler je klidný, vyrovnaný pes. Vyznačuje se oddaností, odvahou a odolností. Plemeno bylo vyšlechtěno v Německu ve 20. letech 19. století. Svoje jméno získal po městě Rottweil am Neckar, které bylo středisko obchodu s dobytkem na jihu města. Zprvu byl rotvajler používán k lovu černé zvěře, později jako pastevecký pes k doprovázení stád a jejich nočnímu hlídání. Rotvajleři byli známi jako psi řezníků: zapřažení do vozíku převáželi maso, pomáhali hnát dobytek na trh a potom ochraňovali svého zbohatlého pána. V současnosti je rotvajler užíván jako spolehlivý služební pes a hlídač a populární je i na výstavách. V USA bylo plemeno uznáno v roce 1935, ve Velké Británii se objevilo r. 1936. Rotvajler je klidný, vyrovnaný pes. Vyznačuje se oddaností, odvahou a odolností.⁸ Nejvíce se využívá jako pes obranný, strážný a na stopu.

⁸ srv. Dostupné z <http://www.chovatelka.cz/chovatelka/rubrika/3--plemena-psu/1.html> [online], [1.9.2008].

3. Smyslové orgány psů

Mezi smyslové orgány psa řadíme: čich, sluch, zrak, hmat, chuť a jiné smyslové schopnosti kůže.

3.1 Čich

Pes se na základě svého předchozího vývoje a způsobu života orientuje při styku s vnějším okolím především čichem. Kdybychom porovnali stupeň důležitosti smyslových orgánů u člověka a psa, došli bychom k základnímu rozdílu: pro člověka je na prvním místě v důležitosti ze smyslového orgánu zrak, poté následuje sluch a v poslední řadě čich. Zatímco u psa je na prvním místě důležitosti čich, zrak je naopak oproti člověku využíván až v poslední řadě. Podle tohoto porovnání je jisté, že čich je pro psa nejdůležitějším a nejvyvinutějším orgánem.⁹

Čichové ústrojí není pro psa pouze prostředkem pro vyhledávání potravy, ale používá ho zejména k orientaci v terénu, identifikaci prostoru, zvířat, věcí a osob. Sídlem čichového ústrojí je čichová sliznice, která vystýlá jako speciální část nosní výstelky bohatě členěné čichové bludiště a tvoří tzv. čichový okrsek. Někteří kynologové ve snaze určit výkon čichového ústrojí podle rozlohy čichového okrsku měřili rozměry čichové sliznice u některých plemen psů a zjistili, že bludiště pokrývá:

u kokršpaněla 67, 4 cm², u boxera 121,2 cm² a u německého ovčáka 152,2 – 169,4 cm². Průměrná tloušťka sliznice je asi 0,12 mm. Zatímco čichová sliznice nosu u člověka má rozměr kolem 5 cm² a tloušťku 0,006 mm. Proto je podstatný rozdíl v anatomickém uspořádání nosu člověka a psa, který ale není jediným kritériem pro hodnocení jeho výkonnosti. Praktickými výzkumy a zkouškami se zjistilo, že

⁹ srv. Cecava, F.: Služební výcvik psů. Institut výchovy. ÚCS: Praha, 1988 s. 111-113

německý ovčák s průměrně vyvinutým čichem zaregistruje výtažek syrového masa u množství 0,02 g a na přítomnost háravé feny ho upozorní množství 0, 005 g její moči. Jedná se o dávky, které by lidský nos nebyl schopen vnímat ani ve stonásobném množství.

Při využívání služební psů ve výkonu služby nestačí jen vědět, že pes má dokonalý čich, ale je nutné si uvědomit, jaké úkoly může vycvičený pes zvládnout. Velký vliv na práci služebního psa při stopování má zejména složení pachy stopy konkrétní osoby.¹⁰

Pach je tvořen:

- **individuálním pachem** – jedná se o pach, který pochází zejména z potu, kožního tuku, opadaných částech kůže,
- **průmyslovým pachem** – pochází zejména z výrobku, který člověk používá, např. oděv, obuv, kosmetika, apod.,
- **přírodním pachem** – rozumíme pach půdy, prostředí, ve kterém se člověk nacházel, pach porostu a zvířat.¹¹

Citlivost čichu psa ke stejnému pachu je podmiňována celou řadou vnějších podmínek. Tato citlivost klesá zejména při celkové únavě psa, při rýmě, i v případě, že je unaveno čichové ústrojí. K únavě čichového ústrojí dochází např. v takovém případě, pokud na čichové buňky působí dlouhotrvající pach. Pes zpočátku dlouhou přítomnost pachových látek přijímá, ale po nějaké době se vnímání oslabí, a to i bez ohledu na intenzitu pachu, a dojde k takzvané adaptaci na tento pach. Pokud hovoříme o intenzitě pachu, je potřeba si uvědomit, že se nevyskytují žádné ideální samostatné pachy, ale vždy je jedná o určitou směs či skupiny pachů. Silný a velmi intenzivní pach na čichové buňky působí daleko silněji než pach slabé intenzity.

¹⁰ srv. Cecava, F.: *Služební výcvik psů*. Institut výchovy ÚCS: Praha, 1988 s. 111-113

¹¹ srv. Růžička, J.: *Pes k obraně osob a ochraně majetku aneb Člověče, neboj se, máš-li psa!* České Budějovice: Dona, 1996 s.12

Pachy jsou nejen vylučovány, ale i rozkládány a pohlcovány. Pohlcování pachů závisí zejména na charakteru samotného pachu, na chemickém složení a barvě předmětu, který zápach pohlcuje. Pachy například dobře pohlcují hedvábné a vlněné látky, dřevěné uhlí a rašelina a naopak slaběji pohlcují pachy papír a bavlněné látky. K rozkládání pachu dochází pomocí působení kyslíku. Stupeň citlivosti čichu se měří podle toho, kolik je zapotřebí prchavé látky k vyvolání pachového vjemu u psa. Čím méně pachových látek je zapotřebí k podráždění, tím je citlivost čichu větší.

Každý pes má již od narození schopnost rozlišovat na stopě pachy individuální od pachů smíšených. Záměrně vedeným výcvikem lze dosáhnout zdokonalení až do vysokého stupně.¹²

3.2 Sluch

Sídlem sluchu je sluchový orgán – ucho. Ucho má dvě důležité funkce. Umí přijímat zvenčí přicházející zvuky. Zpracované zvuky předává přes citlivá vlákna sluchového nervu do mozku. Část vnitřního ucha je zařízení pro vnímání polohy těla rovnováhy. Sluch psa je vysoce vyvinutým smyslem, který v mnoha ohledech předčí výkony lidského ucha. Ostrost sluchu psa umožňuje při výcviku široké využívání různých zvukových povelů, mezi které patří i lidská řeč.

Pes má natolik vyvinutý sluch, že při komunikaci s ním můžeme využívat různé zvukové podněty. Pes nedokáže rozeznat povely podle smyslu slova, ale podle jemných zvukových rozdílů. Proto je důležité při výcviku používat stejné, zřetelné a lehce vyslovitelné pokyny. Pes dokáže poznat blízkou osobu podle rytmu kroku, dokáže odlišit chod motoru vozu svého majitele. U zvuku rozeznáváme výšku, sílu a zabarvení.

¹² srv. Krušinskij, L.V.: *Služební pes*. Praha: Naše vojsko, 1954 s. 150

U dospělých lidí končí hranice slyšitelnosti zpravidla zvuky s kmitočtem 16 - 20 tisíc Hz za sekundu, zatímco pes svým zvukovým ústrojím zachytí ještě zvukové vlny s kmitočtem až do 70 tisíc Hz za sekundu. Všeobecně se horní hranice frekvence u psa pohybuje okolo 40 tisíc Hz za sekundu, výše zmíněné hodnoty jsou výsledkem speciálního tréninku.¹³

3.3 Zrak

Orgán zraku je oční bulva, uložená v oční jamce, která je zepředu chráněna oční spojivkou a víčky. Od oka lidského se liší tím, že předměty vidí slaběji, protože každé oko má oddělené zorné pole. Pes rozeznává dobře pouze barvy šedé a rozdílné tvary. Na pohybující předměty je zrak velmi citlivý. Hranice viditelnosti je asi 200 až 300 metrů za normálních podmínek. Pes v noci vidí asi 3krát lépe než člověk. V uzavřených prostorech a v úplné tmě pes nevidí. V době šerosvitu až tmy vidí nejlépe.¹⁴

¹³ srv. Cecava, Fr.: *Služební výcvik psů*. Institut výchovy ÚCS: Praha, 1988 s. 113-114

¹⁴ srv. Cecava, Fr.: *Služební výcvik psů*. Institut výchovy ÚCS: Praha, 1988 s. 114-115

4. Chov a výcvik služebních psů

4.1 Chov a výkup psů

Chov služebních psů je zajišťován ve vlastních chovných stanicích, kde probíhá řízený chov psů po jednotlivých krevních liniích, které byly vytvořeny několikaletou chovatelskou prací. Chovné stanice má pouze Policie ČR. V roce 1953 vznikla chovná stanice Prackovice nad Labem. ^(obrázek č.1) Od založení až dosud se zde chová plemeno německý ovčák – malinos. Vystřídal se zde i mnoho jiných plemen např. doberman, labradorský retriever, bígl a krátkou dobu tady byly i dvě vlčice. V současné době je chovně využíváno 12 až 15 fen. V roce 1962 vznikla chovná stanice Domažlice, která byla do roku 1972 budována pouze ze dřeva a pletiva. Teprve v tomto roce byla chovná stanice postavena z ocelové konstrukce a hliníku. I v této chovatelské stanici se chová plemeno belgický ovčák – malinos. V prostorách této chovné stanice se nachází 86 boxů pro psy, 23 výběhů o rozměrech 7x7 metrů pro chovné psy a 2 boxy jsou pro karanténní účely. K výcviku služebních psů je využíváno cvičiště o rozloze 1 hektar. V areálu je také veterinární ošetřovna s kompletním vybavením. Nyní je zde využíváno 15 chovných fen. Aby byla fena uznaná jako chovná, tak musí splňovat podmínky chovatelského řádu Českého klubu chovatelů německých ovčáků:

- absolvovat svod dorostu – štěně ve věkové hranici od 9 měsíců (Cílem svodu je získání základních údajů o exteriéru a povaze předváděných jedinců v závislosti na chovné kvalitě rodičů. Poradce chovu psa prohlédne – zkontroluje čitelnost tetovacího čísla, skus, počet zubů, barvu oka, kvalitu srsti, prohlédne si jej v pohybu i v klidu a posoudí, nakolik se právě pes přibližuje či vzdaluje od standardu plemene. Výsledek je poté zapsán do průkazu původu a dostane svodovou kartu.),

- absolvovat výstavu ve třídě dospívajících nebo dospělých – štěně ve věkové hranici od 12 měsíců,
- složit minimálně jednu všestrannou zkoušku dle národního nebo mezinárodního zkušebního řádu prvního stupně, (příloha č. 1)
- podrobit rentgenologickému vyšetření na dysplazii kyčelních kloubů (chybný vývoj kyčelního kloubu),
- zúčastnit se bonitace (Cílem bonitace je prověření kvalit psa a zařazení nebo nezařazení do chovu. Zde psa hodnotí dvoučlenná komise složená z poradce chovu a rozhodčího pro posuzování exteriéru psů. Posouzení probíhá podobně jako na svodu dorostu, ale je mnohem důkladnější. Pes bude měřen, vážen, opět bude zjišťován počet zubů, skus, kvalita srsti, barva oka, bude hodnocen v klidu i v pohybu. Po skončení hodnocení exteriéru proběhne zkouška povahy. V části věnované povaze bude sledováno chování zvířete při průchodu skupinkou osob, reakce na střelbu, chování k rozhodčímu, který volně přistoupí, podá psovodovi ruku či psa pohladí. Pes by se měl celou dobu chovat klidně a vyrovnaně. Výsledek hodnocení je zaznamenán do bonitační karty a do průkazu původu psa, kde je údaj, zda byl pes do chovu zařazen či nikoli, zapsán i bonitační kód složený z číslic a písmen – každý symbol vyjadřuje nějakou vlastnost zvířete.).

Mimo těchto základních podmínek musí ještě splňovat následující:

- splnit podmínky výběrového chovu,
- rentgenologický výsledek na dysplazii kyčelního kloubu max. I/I,
- feny zařazované do chovu od roku 2000 musí mít negativní výsledek na rentgenologické vyšetření i na dysplazii loketního kloubu,
- hodnocení povahových projevů (tvrdomi, odvahy a bojovnosti) musí být nejméně dobré.

Ročně se odchová v chovných stanicích okolo 120 štěňat. Kromě vlastního odchovu štěňat je v chovné stanici prováděna předvýchova vyprodukovaných štěňat, která trvá 12 měsíců. Tuto předvýchovu provádějí pracovníci chovné stanice a je zajišťována prostřednictvím civilních cvičitelů. V této době se štěně naučí následující výcvik:

- návyk na jméno a přivolání,
- přivolání s předsednutím a přisednutím k noze,
- chůze psa u nohy psovoda, vykročení a zastavení,
- nácvik aportu,
- přivykání na pouliční ruch, lidi, auta,
- průzkum terénu a vyhledávání předmětů,
- návyk na střelbu,
- stopování,
- obraty při pohybu, následovat psovoda.

Během výcviku se používají gumové míčky, malá dřevěná činka na aportování, různé gumové hračky, které vydávají zvuky.

Ostatní bezpečností sbory a armáda ČR psy vykupují, zejména od soukromých chovatelů. Výkupní cena takového psa se můžeme pohybovat v rozmezí od 10 do 70 tisíc korun. Psi se vykupují nejčastěji od věku jednoho roku a nejvýše do tří let. U služebního psa je důležité, aby měl dobré povahové vlastnosti (např. dobrý temperament, přirozený zájem o aport, dobré čichové schopnosti, vyrovnaná povaha, cítit se dobře v cizím prostředí např. nádraží, haly). Pes musí dále projít zátěžovými testy, testy fyzickými a veterinárním vyšetřením. Při přijetí nového psa je nový pes umístěn odděleně od ostatních, je v tzv. karanténě době, která činí 42 dní. V této době se posuzují pracovní schopnosti a zdravotní způsobilost psa (musí se provést rentgen kyčlí, loktů, páteře, hrudníku, EKG, rozbor krve, moči a trusu).

Po karanténě se provádí výstupní prohlídka celkového stavu psa, pokud vše proběhne v pořádku, teprve tehdy je pes vykoupen a později předán psovodovi.¹⁵

4.2 Základní zásady při výcviku služebních psů

Výcvikem služebního psa rozumíme správnou, pravidelnou a systematickou činnost psovoda, jejímž cílem je naučit psa určitým výkonům. Za správný výcvik považujeme takový, při kterém psovod postupuje přesně podle stanovené metodiky a techniky každého cviku. Metodiku výcviku služebního psa musí každý psovod dokonale znát a dokonale uplatňovat.

Výcvik služebního psa musí být prováděn systematicky, což znamená, že při výcviku psa vždy postupujeme od jednoduššího ke složitějšímu, proto má každý cvik několik fází, které plynule na sebe navazují.

Dále by měl být výcvik pravidelný. Pravidelnosti docílíme, když cvičíme se psem obden či v jiných intervalech např. třikrát do týdne. Za hrubý nedostatek ve výchově i výcviku psa se považuje, když psovod delší dobu neprovádí výcvik a snaží se zanedbaný trénink dohonit co nejrychleji. Taková činnost psa přetěžuje, ale i kazí. Výcvik služebního psa je obtížný proces nejen pro psa, ale i pro psovoda.¹⁶

4.3 Znaky jednotlivých typů psů

- **Slabý typ (melancholik)** – pes je bojácný, neklidný, při nebezpečí stahuje ocas mezi nohy, projevuje nápadnou nervozitu. Podmíněné reflexy se vytvářejí velmi těžce. Nesnáší silnější podněty a reaguje i na nepatrné změny svého okolí. Tento typ psů se nehodí na náročnější výcvik.

¹⁵ Dibďák, M., Celní ředitelství České Budějovice, Kasárenská 6, 22.10.2008

¹⁶ srv. Cecava F.: *Služební výcvik psů*. Institut výchovy ÚCS: Praha, 1988 s. 1-2

- **Dráždivý typ (cholerik)** – pes se vyznačuje živou pohyblivostí, pozorností, snadno se vydráždí, je nedůvěřivý a útočný. Podmíněné reflexy se vytvářejí snadno a velmi rychle. Psovod při výcviku psa musí postupovat pomalu, klidně a se psem zacházet mírně. Musí být důsledný. Tento druh psů pracuje velmi rád, psi jsou aktivní a pro výkon služby upotřebitelní.
- **Silný typ (sangvinik)** – pes je vyrovnaný, živý, snadno ovladatelný, ke svému okolí je pozorný. Podmíněné reflexy se u nich vytvářejí rychle a udržují se trvale. Tento typ psů se velmi dobře cvičí a pro výkon služby je upotřebitelný.
- **Silný typ (flegmatik)** – pes vyrovnaný a klidný. Je pomalý v pohybu, projevuje méně pozornosti ke svému okolí. Výcvik je pomalejší, psovod musí být klidný a cílevědomý. Při rychlejším střídání povelů se zpomaluje výkon. Tento typ psů se naučí všemu, ale výcvik je pomalejší. Nehodí se k hlídání objektů.¹⁷

4.4 Role psovoda ve výcviku psa

Při výcviku služebního psa hraje důležitou úlohu osobnost psovoda, zejména jeho povahové vlastnosti, dovednosti a samozřejmě vztah psovoda ke psovi. Dobrý psovod by měl mít tyto vlastnosti:

- **důslednost** - psovod musí u každého cviku uplatňovat správný metodický postup. Pro každý cvik je přesně stanovena technika nácviku. Postupuje-li psovod při výcviku podle tohoto návodu, je možné hovořit o jeho důslednosti.

¹⁷ srv. Komolý, M.A.: *Výcvik služebního psa*. Praha: Naše vojsko, 1963 s. 42-44

- **schopnost se ovládat** - výcvik služebního psa je psychicky i fyzicky náročný a je důležité, aby psovod při výcviku zůstal klidný. Je dokázáno, že každé rozrušení psovoda se přenáší na jeho psa. Je důležité, aby si psovod uvědomil, že pokud není v dobré psychické kondici, je nutné, aby výcvik psa okamžitě přerušil, protože jinak by mohl pokazit vše, co doposud se psem pracně nacvičoval.
- **houževnatost** - některý cvik je možné psa naučit dostatečně rychle, zatímco u jiných psů postupuje výcvik pomalu a těžko. V těchto případech musí být psovod dostatečně houževnatý a musí hledat příčiny neúspěchu a volit nejvhodnější formy nácviku.
- **správný vztah ke psu** - velkou roli při výcviku hraje kontakt mezi psovodem a psem. Důležité je, aby pes při výcviku pracoval se zájmem, radostně a živě, což je velmi ovlivněno dobrým vztahem mezi psovodem a psem.¹⁸
- **snahu vzdělávat se** - psovod, který chce služebního psa dobře vycvičit a připravit pro výkon služby, musí mít dobré nejen teoretické, ale i odborné znalosti.

4.5 Základní metody výcviku psa

„Metodou výcviku rozumíme způsob působení na psa určitými podněty“.¹⁹ Při výcviku psa se nejčastěji používají tyto základní metody:

- **mechanická metoda** – při této metodě psovod používá pouze mechanické nepodmíněné podněty jako určité donucení psa k požadovanému výkonu. Pozitivem mechanické metody je, že se pes rychle naučí cviku a dlouho si jej

¹⁸ srv. Cecava, F.: *Služební výcvik psů*. Institut výchovy ÚCS: Praha, 1988 s. 2-9

¹⁹ srv. Cecava, F.: *Služební výcvik psů*. Institut výchovy ÚCS: Praha, 1988 s. 15

pamatuje. Naopak negativem této metody je, že určitým způsobem narušuje dobrý kontakt mezi psem a psovodem. Tato metoda se také nemůže používat při výchově štěněte a u cviků, kde se od psa vyžaduje dobrovolná aktivita.

- **metoda chuťově dráždivá** - podstatou chuťové metody je to, že podmínkem a silně povzbuzujícím činitelem výkonu psa je pamlsek. Výhodou této metody je vysoká aktivita psa při výcviku, pes se cviku rychle naučí a upevňuje se kontakt mezi psem a psovodem. Záporem metody je, že vybudované návyky jsou nepevné a pes se v rušivých podmínkách stává těžce ovladatelným.²⁰
- **metoda kontrastní** – jedná se o spojení mechanické a chuťově dráždivé metody, o spojení jejich kladných stránek. Při této metodě psovod nejdříve psa přiměje k určitému donucení, ale vzápětí k upevnění budovaného návyku a psovi podává pamlsek nebo použije pochvaly. Kontrastní metoda je nejpoužívanější metodou při výcviku psa. Klade velké nároky na dovednosti psovoda. Výhodou této metody je dobré, že pomáhá dobře a rychle vybudovat požadované zvyky a ty jsou dosti trvalé. Při práci s touto metodou nedochází k narušování kontaktu mezi psem a psovodem. Pes, který je vycvičený touto metodou, má schopnost pracovat i za ztížených podmínek, a to i v rušivém prostředí.
- **metoda napodobovací** – při této metodě používáme vycvičeného psa, se kterým necvičený pes provádí stejné cviky. Tato metoda je vhodná při výchově štěňat a psů, které začínáme cvičit. Také se velmi často používá při výcviku psa na překážky, při štekání na rozkaz, při nácviku kousání do peška nebo rukávu i při nácviku psa na vyštěkání ukryté osoby. Touto metodou dosahují dobrých výsledků ti psovodi, kteří si ke starému vycvičenému psu přibrali na výchovu štěně. Mladý pes se snaží napodobit vše, co vidí u starého psa.

²⁰ srv. Cecava, F.: *Služební výcvik psů*. Institut výchovy ÚCS: Praha, 1988 s. 15-16

- **metoda intenzivní** – podstata této metody spočívá ve spojení kontrastní a napodobovací metody s cílem provést správně a v určité časové jednotce co největší počet cviků. Jedná se o hromadné organizování výcviku služebních psů v kruhu. Kladem této metody je čas určený k výcviku, který lze efektivně využít. Metoda je efektivní a chyby, kterých se psovodi dopouští, jsou ihned odstraňovány. Zápolem této metody je, že je fyzicky náročná jak na psovoda, tak na služebního psa. Tuto metodu není možné používat u všech cviků poslušnosti.²¹

Psovod má metodu výcviku psa volit vždy po pečlivé úvaze s přihlédnutím k povahovým vlastnostem svého psa. Zkušenosti z výcviku dokazují, že je někdy nutné při výcviku psa spojit i dvě metody. Tím se používání a výběr metody pro výcvik psa stává z jednou z nejnáročnějších a nejdůležitějších činností psovoda.

4.6 Podněty používané při výcviku psa

Pod pojmem podnět si představíme jakékoliv podráždění nervové soustavy psa. Podráždění nervové soustavy může být vyvoláno vnějším prostředím, ale může přicházet i z vnitřního prostředí organismu psa. Podnětem při výcviku psa je tedy posunek, povel, tlak ruky apod. Všechny působí na smyslové orgány psa a vyvolávají podráždění jeho nervové soustavy. Používání podmíněných a nepodmíněných podnětů při výcviku psa má velký význam. Bez podnětů bychom v žádném případě psa nevycvičili.

Nepodmíněné podněty vyvoláváme nepodmíněnými reflexy. Nepodmíněné reflexy jsou vrozené, trvale předávané dědičností. Nepodmíněné podněty jsou všechny prostředky, které působí bezprostředně na organismus psa příjemnými nebo

²¹ srv. Cecava, F.: *Služební výcvik psů*. Institut výchovy ÚCS: Praha, 1988 s. 16-18

nepříjemnými pocity. Úkolem nepodmíněných podnětů je úkon vynutit. Například pokud chceme, aby se pes posadil, trháme vodítkem směrem nahoru a současně nepříjemně zatlačíme ruku na záda psa (trnutí a zatlačení je v tomto případě nepodmíněným podmětem, kterým vynutíme to, aby se pes posadil).

Nepodmíněné reflexy jsou vrozené, trvale předávané dědičností. Můžeme je dělit na jednoduché a složité. Mezi nepodmíněné reflexy řadíme schopnost přijímat potravu, schopnost pohybů, sání, bolest.

Podmíněné podněty jsou povely, posunky, jiné zvukové signály (zvuk píšťalky), různé druhy signálů světelných, pach při sledování stopy. Jsou to takové podněty, které pes může zachytit sluchem, zrakem nebo čichem.²²

Podmíněné reflexy se v životě psa teprve vytvářejí a odpovídají tomu, čemu jinak říkáme zvyk. Podmíněný reflex vyvoláváme vždy nějakým podrážděním. Podmíněné reflexy jsou tzv. reflexy vyššího řádu. Z tohoto přehledu vidíme, že podmíněné reflexy nám v první řadě vznikají na základě reflexů nepodmíněných. Při výcviku je proto nutné se řídit zásadou, že podmíněnému podnětu má vždy předcházet podnět nepodmíněný.

4.7 Okolnosti, které komplikují nebo usnadňují výcvik psa

Podmínky, ve kterých musí služební pes cvičit a později pracovat, se stále mění a mohou práci psovi usnadňovat nebo ztěžovat. Rozhodující význam na výcvik má dobrý zdravotní stav psa, jelikož nemocný pes se nemůže na výcvik dostatečně soustředit. Unavený pes reaguje na povely stejně, jako pes nemocný. Výdrž psa je závislá na mnoha faktorech, např. trénování, kondici, klimatických podmínkách, rušivých elementech apod. Výdrž psa je individuální, ale prvních dvacet minut by měl být výkon psa stoprocentní. Poté je pes unavený, a kdyby dále pokračoval

²² srv. Cecava, F.: *Služební výcvik psů*. Institut výchovy ÚCS: Praha, 1988 s. 11-14

v práci, hrozilo by, že hledanou látku nenajde. Pak následuje odpočinek, který je individuální. Přibližně po dvaceti minutách odpočinku je pes připraven podat opět stoprocentní výkon. Psovod musí znát dobře svého psa, jelikož pes musí intenzivně číchat, jinak by byla jeho práce zbytečná a bez účinku.

Psovod zná svého psa, a proto by měl poznat odchylky v jeho chování a zjistit jejich příčinu. S nemocným psem se nemá nacvičovat. Z dalších okolností, které ztěžují práci psa, jsou podněty, které odvracejí pozornost. Proti těmto příčinám lze účinně zasáhnout tím, že psa ukázníme. Mezi další okolnosti řadíme např. horké letní počasí, mrazy, déšť, sníh, různý terén na stopách, délka stopy atd. Na tyto okolnosti je nutné psa připravit vhodně vedenou výcvikovou přípravou.

Při výcviku psa má důležitý význam i výběh. Nervová soustava si odpočine a pes vyprázdní močový měchýř.

Okolnosti, které mohou výcvik ztížit, je více. Vždy záleží na podmínkách a prostředí, ve kterém psa cvičíme. V praxi to ale neznamená, že nikdy nebudeme psa za těchto podmínek používat, to by nebylo správné.²³

4.8 Ustájení a převoz

Pes je ustájen individuálně (u psovoda) nebo hromadně (v psinci). V psinci je služební pes ustájen v zastřešeném kotci, který je vybaven prostornou boudou. Je důležité, aby byl pes chráněn před nepříznivými vnějšími podmínkami (slunečním zářením, nepohodou, chladem), zařízení musí být prostranné, vhodné k odpočinku, suché a čisté. V zimních měsících, pokud není bouda vytápěna, musí být vhodným způsobem zateplena. Podlaha musí umožňovat snadný úklid a dezinfekci. Úklid kotce by se měl provádět každý den. Dezinfekce kotce se provádí nejméně dvakrát do měsíce. V jednom kotci je ustájen pouze jeden služební

²³ srv. Komolý, M.A.: *Výcvik služebního psa*. Praha: Naše vojsko, 1963 s. 52

pes, který v něm nesmí být uvázan. Ošetřování a výživa služebních psů se provádí denně.

K dopravě psovoda se služebním psem se využívají zejména speciálně upravená motorová vozidla, u kterých je zajištěno oddělení prostou osob od prostoru, ve kterém je umístěn pes, pro psa nepřekonatelnou překážkou (mříž, klec apod.). To znamená, že musí být zachována jak bezpečnost psa, tak i osoby, která jej převáží. V motorovém vozidle je prostorný box pro přepravu psa. Pes je v odizolovaném prostoru, má ovětrávání, nezávislé topení a zvlhčovač vzduchu. Pokud motorové vozidlo není vybaveno klimatizací, případně střešním nebo bočním oknem, je přeprava služebních psů v těchto vozidlech zakázána. Při dálkové přepravě (více než čtyři hodiny) musí být zajištěno vyvenčení a napájení služebního psa.²⁴

²⁴ Dibďák, M.: Celní ředitelství České Budějovice, Kasárenská 6, 22.10.2008

5. Metodika výcviku služebního psa na speciální pachové práce

Předtím, než u psa začneme se speciálním výcvikem, musí absolvovat základní výcvik. Za základní výcvik se považují cviky poslušnosti (pohyb psovoda se psem, volný pohyb na povel, přivolání, sednutí, vstávání a lehnutí u nohy psovoda, sednutí, lehnutí a vstávání před psovodem, přinášení předmětů, štěkání na povel, odmítání nalezené nebo podávané potravy), cviky k rozvoji obratnosti, pohyblivosti a odvahy (překonání překážek), návyk na střelbu, rozvíjení zloby, nedůvěry a odvahy proti osobám, pouštění zadržené osoby, zadržení prchající osoby, střežení při osobní prohlídce zadržené osoby a stopování. K výcviku psů používá psovod výstroj a materiální zabezpečení: kožený řetízkový obojek, svítící obojek, krátké a dlouhé vodítko s karabinkou, náhubek, ochranný oděv „Ringo“, ochranný rukáv, pešky, předměty k aportování, pouzdro na pamlsky, bič a pistole pro výcvik psa.

Na speciální pachové práce se požaduje pes, který nemá problém sociální. Neměly by mu vadit obtížné povrchy (pes by se neměl zaleknout kluzkých povrchů např. při vstupu do místnosti, kde je položeno lino, neměl by se zastavit v práci či dokonce z místnosti vycouvat). Nemělo by ho nic rozptylovat, měl by se soustředit na danou práci. Aktivní chuť přijímat potravu (tím je myšlena žravost), kořistnický pud (ten se projevuje tím, že pes má zájem o aport). Měl být dostatečně psychicky vyzrálý, do jednoho roku se nedoporučuje vtiskávat pach látky. S výcvikem psa se začíná zhruba od jednoho roku. Při položení otázky typu kdy je pes vycvičen, je odpověď velmi individuální, jelikož výcvik se odráží od mnoha faktorů, např. co daný pes umí, jak rychle se učí. V podstatě lze říci, že je to práce celoživotní, neboť se stále vyvíjí a zdokonalují nové metody a samozřejmě pes a psovod se musí těmto postupům přizpůsobit. Proto psovod se psem musí absolvovat kondiční či speciální kurzy např. v zahraničí.

5.1 Vyhledávání omamných a psychotropních látek

Mnoho lidí z laické veřejnosti se domnívá, že pes, který je vycvičen na omamné a psychotropní látky, tak musí danou látku vyzkoušet či pozřít. Tato domněnka je velmi mylná, neboť pes nesmí nikdy přijít do přímého kontaktu s omamnými látkami, jelikož by mohl uhynout. Vhodné plemeno k výcviku je belgický a německý ovčák pro jejich vytrvalost, talent k výcviku a především pro vynikající čich.

Pes se začíná cvičit tím, že se učí vyhledávat kořist. Kořistí se myslí aport (míček, klacek). Vyhledávání aportu probíhá tak, že psovi se aport založí např. v místnosti s nábytkem a pes hledá aport nejdříve vizuálně. Nalezený aport pes označí aktivním značením (štěkáním, škrábáním, kousáním, vyskakování do směru hledaného aportu). Výcvik se postupně ztěžuje tím, že pes aport nevyhledává vizuálně, ale musí ho vyhledat pomocí čichu. K tomuto výcviku jsou připraveni speciální místnosti, které jsou vybaveny jednoduchým nábytkem, skříňkami a policemi. Při zvládnutí této fáze se přistupuje k dalšímu výcviku. K aportu se přidává pach omamné látky. Cílem výcviku je odbourávání pachu psovoda takovým způsobem, že pes si všítí pouze pach omamné látky, kterou vyhledává. Ze začátku se začíná pouze vtiskávat jedna látka od nejjednodušší (marihuany) ke složitější (amfetamin). (obrázek č. 2, 3)

V této fázi je důležité, aby pes nepostřehl, že při vyhledání nepřichází odměna od psovoda, ale přijde jakoby od vyhledaného zdroje tím, že psovod místo nalezené látky podstrčí psovi aport.

Při zvládnutí vyhledávání jedné látky se postupně psi cvičí na látky ostatní. Pes je vycvičen na šest základních látek - marihuana, hašiš, kokain, heroin, amfetamin a pervitin. Pes rozpozná pach omamné a psychotropní látky od nepatrného množství až do kilogramů. Během výcviku se cvičí v různých prostorech, např. v autech, skladových objektech, halách apod. Pes se musí přizpůsobit každému prostředí. V současné době je novým trendem pasivní značení. Tento způsob využívá Celní správa ČR na letišti Praha – Ruzyně. Pes se prochází na vodítku letištní halou, a pokud ucítí pach omamné látky, tak se přidá k osobě a následuje jí nebo si k ní sedne. Upřeným pohledem pes sleduje pachový zdroj omamné látky. Nevýhodou pasivního značení je, že pes se dívá upřeným pohledem jen chvíli, a pokud to psovod

nezaznamená, musí se přesné místo úkrytu dohledat, naopak výhodou je to, že pes nezničí (nepoškrábe) např. palubní desku v automobilu.

5.2 Vyhledávání tabáku a tabákových výrobků

Takto jsou cvičeni i psi určení k vyhledávání tabákových výrobků, s tím rozdílem, že jsou cvičeni na značení většího nebo velkého množství z toho důvodu, aby pes naprosto zbytečně neznačil krabičku či jeden karton cigaret, což může mít u sebe každý. Úkolem psa je označit větší zásilku. Psům se tedy při výcviku zakládá 50, 100 i více kartonů. (obrázek č. 4)

Rozdíl mezi vyhledáváním omamných a psychotropních látek a tabákových výrobků je způsobem práce. Pes na omamné a psychotropní látky pracuje pomaleji a prověřuje každé malé místo, kam lze omamnou a psychotropní látku založit. Pes na vyhledávání tabákových výrobků pracuje rychleji, protože hledá velké množství pachu (tzv. pachový mrak).²⁵

5.3 Vyhledávání výbušnin a nástražných výbušných systémů

Při výcviku psů, určených k vyhledávání výbušnin, je využíván rovněž podobný způsob, ale psi jsou cvičeni na pach látky, kterou výbušnina obsahuje. Dalším podstatným rozdílem výcviku je, že pes je od počátku cvičen pouze na pasivní značení, což znamená zalehnutí nebo zasednutí. Výcvik se neprovádí formou kořistnického pudu, ale formou pamlsku (salám, piškot). Pamlsk se mu nezakládá, ale staví se do komínků. Komínky jsou trubky zapuštěné do země. (obrázek č. 5) Do komínku je mu vložen pamlsk, který když najde, tak označí pasivním způsobem.

²⁵ Dibďák, M.: Celní ředitelství České Budějovice, Kasárenská 6, 22.10.2008

Po této fázi výcviku se pes cvičí např. na tyto látky:

- plastické trhaviny - Semtex 1A (červený), Semtex 10 (šedočerný),
- průmyslové trhaviny – Tritoral, Tritoral + dinitrotuluen

Pes, který je vycvičen na vyhledávání výbušniny, by měl být klidné povahy, přizpůsobivý a bez známek útočnosti, a pro tyto vlastnosti je vhodné plemeno labradorského retrívra. Nález výbušniny pes označuje pouze pasivním značením. Aktivní značení je nepřípustné, neboť pes by např. hrabáním mohl výbušninu odjít a tím by došlo k výbuchu. Proto jsou psi na vyhledávání výbušnin cvičeni na pasivní značení.²⁶

5.4 Detekce hořlavých kapalin na místech požáru nebo požářišti tzv. detekce akceleraantů

Výcvik psů na vyhledávání akceleraantů se provádí stejným způsobem jako cvičení psů na vyhledávání omamných a psychotropních látek, odlišuje se pouze tím, že jsou psi cvičeni na tyto základní látky - odpařený benzín, technický benzín, petrolej, xylen, naftalen, aceton, etanol, různé typy ředidel.^(obrázek č. 6) Seznam látek se jednou za rok obměňuje podle toho, jaké látky se během roku našly na požářišti. Úkolem psa není vyhledat ohnisko požáru, ale označit místo, kde se nalézají zbytky výše uvedených látek, které zapříčinily vznik požáru. Při nácviku vyhledávání se psovi místo aportu zakládá pamlsek. Při výcviku se začíná pracovat vždy s větším množstvím látek. Množství se postupně zmenšuje. Místo nálezů, kde je zbytek látky, označí pes aktivním způsobem.^(obrázek č. 7) Po označení místa nálezů se odebere vzorek hlíny, který se uloží do sklenice a je předán do chemické laboratoře na speciální pracoviště OKTE (odbor kriminalistické techniky a expertízy. Po chemické expertíze, je zjištěna látka, která způsobila požár. Psi vycvičení na vyhledávání akceleraantů jsou také vycvičení na vyhledávání osob, které byly potřísněny hořlavou látkou.

²⁶ Pejša, M.: Lišov, 9.1.2009

Vzhledem k tomu, že psi přicházejí do kontaktu s karcinogenními látkami, je riziko onemocnění psa některým druhem rakoviny velmi vysoké, proto je u psů zvýšená zdravotní kontrola a péče. Díky tomu dochází k větší obměně těchto psů, jelikož vyhledávání akceleračních látek je pro psa velmi náročné a snižuje se tak průměrný věk odchodů psů ze služby.²⁷

5.5 Vyhledávání neživých osob, jejich částí nebo ostatků

Výcvik psů na vyhledávání neživých osob, jejich částí nebo ostatků je také nazýván „vyhledávání Cadaver“. Veřejnost se mylně domnívá, že pes je cvičen na lidských ostatcích. Pes se necvičí na lidských ostatcích, jelikož je to etnicky nepřijatelné a nezákonné. Psi se cvičí na tzv. umělých paších. Tyto pachy jsou chemické látky, které jsou ve formě tablet a věrohodně napodobují pach mrtvého člověka. Velkou nevýhodou je vysoká finanční nákladnost těchto tablet. Cena jedné tablety je přibližně 700 korun. Tableta se ihned po otevření musí rychle spotřebovat, jinak pach vyprchá. Psovi jsou zakládány předměty, které jsou napachovány tabletou. Pes nalezený předmět označí štěkáním. Odměnou při nálezů pachu je pamlsek.

Pes je schopen nalézt mrtvou osobu či její ostatky i několik metrů pod zemí, tak i pod vodní hladinou. Není možné určit, do jaké hloubky je pes schopen daný pach vycítit. Vyhledávání utonulých osob pod vodní hladinou probíhá tak, že pes při pomalé jízdě na motorovém člunu lokalizuje místo uloženého pachu štěkáním. Pes nikdy nepřijde do kontaktu s vodou.

Důležité je, aby pes byl v dobré fyzické kondici, temperamentní, musí mít obrovskou výdrž a neměl by mu vadit pach mrtvých osob. V současné době je vycvičeno plemeno německého ovčáka.²⁸

²⁷ Majer, P.: Lišov, 23.1.2009

²⁸ Sedlák, J.: České Budějovice, 12.1.2009

5.6 Pachové identifikace

S výcvikem na metodu pachové identifikace začínáme od jednoho roku. Výcvik se provádí pomocí „chuťové metody“. U psa je důležité, aby měl aktivní chuť k žrádlu, musí být „abnormálně žravý“ (přijímat pamlsky – piškot, salám).

Princip této metody spočívá v tom, že ve výcvikové místnosti jsou po podlaze rozloženy zavařovací sklenice o objemu 0,5 litru. Ze začátku se začíná pouze se třemi či čtyřmi sklenicemi. Poté co pes zvládne očíhávání tří nebo čtyř sklenic, rozšíří se jejich počet na sedm. ^(obrázek č. 8) Cílem tohoto cviku je naučit psa, aby do každé zavařovací sklenice strčil čenich. Při nalezení pamlsku psem v dané sklenici je pes nucen zaujmout pasivní značení v podobě zasednutí či zalehnutí a pamlsek se mu ze sklenice vysype ven. Do této doby je ve sklenicích uschován pouze pamlsek. V druhé fázi se psovi pamlsek schovává pod pachový snímač (sterilní tkanina aratex o rozměrech 30x30 cm). ^(obrázek č. 9)

Pes je tedy již nucen vyhledávat pamlsek ne pouze vizuálně, ale pomocí čichu. Cvičení probíhá tak, že na podlaze kde je rozloženo sedm sklenic, jsou dvě sklenice naplněny pamlskem, který je uschován pod pachovým snímačem. Zbylé sklenice jsou sterilní, je v nich uložen pouze čistý pachový snímač. Doposud zde není použit žádný klamný pach (např. káva). V třetí fázi výcviku se zapojují již cizí pachy.

Nejprve se zařazuje silný pach psovoda. Tento pach se vezme psovodovi z boku holého těla, jelikož zde je pach nejsilnější. Sklenice se v řadě různě prohazují. Pes, který zvládne pětkrát za sebou spolehlivě označit danou sklenici, může přejít do další fáze výcviku. Ve sklenicích je tedy již uložen pach psovoda a zároveň se k němu začíná přidávat další klamný pach (např. pach jiného zvířete). Zde již pes nenačichává pamlsek, ale načichává pachový snímač psovoda. Načichávání se provádí dvěma způsoby:

- pachová konzerva, která je složena ze sklenice, víčka a tkaniny aratex (pachový snímač) se psovi otevře a pes načichá pach,
- pachový snímač je vyndán sterilními nástroji, které musí být minimálně 25 cm dlouhé a přiloží se psovy před čenich. ^(obrázek č. 10)

V této fázi musí již pes hledat pach psovoda mezi cizími pachy. Po zvládnutí spolehlivého označení pachového snímače psovoda se pes začíná cvičit již na pachy z předmětů, např. hodinky, který psovod neustále nosí na ruce. To je tzv. otisk pachové stopy. Postupně se tento pach zeslabuje a pes hledá pach jenom ze stěru předmětu. Každou fází musí pes zvládat dokonale, jinak se nemůže přijít na další fázi výcviku. Při zvládnutí všech předchozích fází se přechází k výcviku, při kterém se zapojuje vyhledávání cizího pachu osoby. Tento zlom je pro psa velmi náročný. Pes dostává načichat otisk pachové stopy z jiné osoby a tento pach hledá v řadě mezi sklenicemi. V jedné ze sedmi sklenic je uložen srovnávací pach osoby, kterou má pes najít. Postupně se mu přidává více klamných pachů osob. Když pes zvládne bez problému označit správnou sklenici s určitým pachem, dá se konstatovat, že je jeho výcvik ukončen.

Služební pes je využíván do té doby, do které je schopen vykovávat danou činnost. „Důchodový věk“ služebního psa je individuální. Některý pes může být v osmi letech aktivní a jiný už není třeba schopen svojí práci dále vykonávat. Je potřeba si uvědomit, že například při pouhém jednom úspěšném nálezů např. kokainu v hodnotě 5 mil. korun nám pes finanční prostředky vynaložené na jeho výkup, výcvik a péči nevyčísitelně vrátí.²⁹

²⁹ Kutiš, Fr.: Lišov, 2.12.2008

6. Služební kynologie u ozbrojených složek

Služební kynologie je obor činností především bezpečnostních složek, zabývající se vhodným výběrem plemen, chovem, výcvikem a využití služebních psů při výkonu služby. Služební psi jsou rozděleni do třech typů: obranní, všestranní a speciální pachové práce. Následně budu popisovat služební kynologii u těchto ozbrojených složek – Policie ČR, Celní správy ČR, Armády ČR a Vězeňské služby ČR.

6.1 Policie České republiky

Policie ČR byla jako ozbrojený bezpečnostní sbor České republiky zřízena na zákoně č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů ze dne 17. 7. 1998. Policie plní úkoly ve věcech vnitřního pořádku a bezpečnosti a další úkoly v rozsahu a způsobem stanoveným právními předpisy. Při plnění svých úkolů postupuje policie také podle Parlamentem ČR schválených, ratifikovaných a vyhlášených mezinárodních smluv, jimiž je Česká republika vázána. Policie ČR je podřízena Ministerstvu vnitra ČR.

Policista je oprávněn používat donucovací prostředky a zbraně. „*Policista je oprávněn použít donucovací prostředek k ochraně bezpečnosti své osoby, jiné osoby nebo majetku anebo k ochraně veřejného pořádku*“,³⁰ znění § 53, odst. 1 zákona č. 273/2008 Sb. Donucovací prostředky jsou pak vyjmenovány v § 52 písmene j) téhož zákona, kde je jako donucovací prostředek uveden i služební pes. Použití služebního psa jako donucovacího prostředku dále upravuje interní směrnice Závazný pokyn policejního prezidenta č. 10/2003, ze dne 13. ledna 2003.

³⁰ ustanovení podle § 53, odst. 1 zákona č. 273/2008 Sb.

V České republice má Policejní služební kynologie velmi bohatou tradici. Již v období Rakousko-uherské monarchie začali být využívání psovodi se služebními psy.

Dne 21. 11. 1996 byl podán návrh ministru vnitra na koncepci služební kynologie a hipologie v Policii České republiky. V průběhu roku 1997 byla rozkazy policejního prezidenta tato koncepce postupně uváděna v život. Dne 1. 5. 1997 byl zřízen odbor služební kynologie a hipologie (OSKH) s těmito organizačními součástmi:

- chovná stanice služebních psů Domažlice,
- chovná stanice služebních psů Prackovice nad Labem,
- výcvikové středisko služebních psů Býchory,
- výcvikové středisko služebních psů Dobrotice,
- speciální středisko služebních psů Bálková – omamné a psychotropní látky,
- speciální středisko služebních psů Plzeň - Bílá Hora – pachové konzervy.³¹

Dnem 1. 1. 1998 bylo do systemizace odboru služební kynologie zařazeno i výcvikové středisko služebních psů Plzeň - Bílá Hora ze zrušené služby železniční policie. V současné době má Policie ČR celkem okolo 1 130 služebních psů.

Služební psi jsou rozděleni podle upotřebitelnosti:

- hlídkové,
- pátrací,
- strážné,
- specialisty:
 - metoda pachové identifikace,
 - vyhledávání omamných a psychotropních látek,

³¹ Kutiš, Fr.: Lišov, 2.12.2008

- vyhledávání výbušnin a nástražných výbušných systému,
- vyhledávání palných zbraní a jejich komponentů,
- vyhledávání živých osob,
- vyhledávání neživých osob, jejich částí nebo ostatků, případně jejich místa původního uložení,
- detekce hořlavých kapalin na místech požáru nebo požářišti tzv. detekce akceleraantů (látky, které byly použity k založení požáru a které urychlují hoření např. odpařený benzín, různá ředidla atd.).

Hlídkoví psi se zejména používají k preventivní činnosti na úseku ochrany veřejného pořádku, zákrokům proti narušitelům veřejného pořádku, střežení a eskortám osob, zajištění bezpečnosti a veřejného pořádku v dopravních prostředcích, prohlídce a průzkumu terénu, objektů nebo dopravních prostředků za účelem vyhledání osob, předmětů a avizaci, pronásledování a případnému zadržení přecházející osoby, která se dopustila protiprávního jednání, pronásledování a případnému zadržení pachatele z místa činu po čerstvé stopě, vyhledání a vypracování pachové stopy, případně vyhledání předmětů souvisejících s trestnou činností.

Pátrací psi, kteří jsou zařazení do výjezdových skupin a hlídkové služby, plní úkoly jen ve výjimečných případech. Používají zejména k vyhledání a sledování pachové stopy, širšímu ohledání místa činu za účelem vyhledání a zajištění důkazních materiálů souvisejících s trestnou činností, pátracím akcím, prohlídce a průzkumu terénu, objektů a avizaci.

Strážní psi se používají k střežení objektů, případně prostor, avizaci na přicházející nebo úkrytu osobu a k eskortám osob.

Využití služebních psů specialistů je založeno na vysoké citlivosti čichového ústrojí psa, který je schopen vyhledat a detekovat specifické okruhy látek, na které má vytvořenou čichovou paměť, případně diferencují individuální pach jednotlivých osob.

Celkový počet služebních psů – specialistů			
Vyhledávání v roce	2005	2006	2007
Vyhledávání výbušnin	68	86	81
Vyhledávání OPL	43	53	52
Metoda pachové identifikace	31	28	29
Vyhledávání zbraní	7	7	8
Vyhledávání mrtvol	2	2	3
Vyhledávání osob v dopravních prostředcích	2	24	28
Celkem	163	214	217

V tabulce číslo 1 je srovnání vycvičených služebních psů na speciální pachové práce během roku 2005 do roku 2007.³²

Využití speciálních psů			
Rok	2005	2006	2007
Vyhledávání drog	137	166	147
Vyhledávání zbraní a střeliva	4	7	44
Vyhledávání výbušnin	2	9	5
Detekce akceleračních	143	143	163
Vyhledávání neživých osob	3	0	1

Tabulka 2 Efektivita výkonnosti služebních psů na speciální pachové práce.³³

³² Vyhodnocení služební kynologie a hipologie PČR za rok 2007 ze dne 18.4.2008

³³ Vyhodnocení služební kynologie a hipologie PČR za rok 2007 ze dne 18.4.2008

Výcvikový program:

- základní kurz - délka trvání 12 týdnů,
- kondiční kurz - délka trvání 2 týdny,
- doškolovací kurz - délka trvání 8 týdnů,
- dlouhodobý speciální kurz - délka trvání 20 týdnů,
- individuální příprava psovoda.

Mezi plemeny převažují němečtí a belgičtí ovčáci. Z dalších ras jsou zastoupeni labradoři a retrívři.

6.2 Celní správa České republiky

Postavení Celní správy České republiky upravuje zákon č. 13/1993 Sb. ze dne 15. 9. 1993. Celní správu ČR tvoří Generální ředitelství cel s pozicí správního úřadu s celostátní působností, dále osm celních ředitelství (Praha, Brno, Plzeň, České Budějovice, Olomouc, Ostrava, Ústí nad Labem a Hradec Králové) a jim podřízených 54 celních úřadů s vymezenou územní působností. Celní správa ČR je bezpečnostním sborem a její činnost zapadá do systému celního dohledu nad zbožím v rámci jednotného celního území Evropské unie. Při realizaci tohoto dohledu pak postupuje podle jednotných celních předpisů Společenství. Jimi jsou především Celní kodex Společenství a prováděcí nařízení k němu, dále pak systém osvobození od dovozního cla a společný celní sazebník Společenství.³⁴

³⁴ srv. Dostupné z <http://www.cs.mfcr.cz/cmsgrc> [online], [2.9.2008]

Celník je oprávněn používat donucovací prostředky a zbraně. *„Donucovací prostředky je celník oprávněn použít v zájmu ochrany veřejného pořádku v místnostech nebo prostorech užívaných celními orgány nebo územními finančními orgány, v nichž celní orgány zabezpečují dodržování veřejného pořádku, a dále v zájmu ochrany bezpečnosti osob, své vlastní a majetku, proti osobě, která je ohrožuje“*³⁵, znění §38, odst.2 zákona č. 19/1993 Sb. Donucovací prostředky jsou vyjmenovány v § 38 zákona č. 13/1993 Sb. odst. 1 pod písmenem e), kde je jako donucovací prostředek uveden služební pes.

Na řízení a organizaci služební kynologie u Celní správy ČR se podílí Generální ředitelství cel, Celní ředitelství a Výcvikové zařízení služební kynologie a psovodi.

Celník je oprávněn používat donucovací prostředky a zbraně. Donucovací prostředky jsou vyjmenovány v § 38 zákona č. 13/1993 Sb. odst. 1 pod písmenem e) je jako donucovací prostředek uveden služební pes. *„Donucovací prostředky je celník oprávněn použít v zájmu ochrany veřejného pořádku v místnostech nebo prostorech užívaných celními orgány nebo územními finančními orgány, v nichž celní orgány zabezpečují dodržování veřejného pořádku, a dále v zájmu ochrany bezpečnosti osob, své vlastní a majetku, proti osobě, která je ohrožuje“*³⁶, znění § 38, odst. 2 zákona č. 19/1993 Sb.

Na řízení a organizaci služební kynologie u Celní správy ČR se podílí Generální ředitelství cel, Celní ředitelství a Výcvikové zařízení služební kynologie a psovodi. Služební psi jsou nejčastěji využívány na těchto pracovištích: na mezinárodních letištích, silniční kontroly, poštovní zásilky, kontejnerová překladiště a ostatní (např. domovní prohlídky, prohlídka jiných prostor a pozemků).

³⁵ podle ustanoví § 38 odst. 2 zákona č. 19/1993 Sb.

³⁶ podle ustanoví § 38 odst. 2 zákona č. 19/1993 Sb.

Výcvikové zařízení služební kynologie Celní správy je v Heřmanicích, které je centrálním zařízením pro všechny kategorie psů. (obrázek č. 11, 12) Každoročně se zde pořádá mezinárodní mistrovství psovodů Celní správy ČR ve vyhledávání drog, kterého se účastní nejlepší psovodi Celní správy ČR, družstva Policie ČR, Armády ČR a Vězeňské služby ČR a také družstva celních správ jiných zemí, např. Rakouska, Norska, Lotyšska, Slovenska, Polska, USA a další. Hlavním cílem této akce je podpora tuzemské a mezinárodní spolupráce v boji proti nelegální distribuci omamných a psychotropních látek, organizovanému zločinu a mezinárodnímu terorismu.

Od roku 2004 má výcvikové středisko v Heřmanicích status Regionálního výcvikového střediska služební kynologie Světové celní organizace (WCO) pro střední Evropu.³⁷ Celní správa ČR má okolo 65 služebních psů.

Služební psi jsou rozděleni podle upotřebitelnosti:

- všestranné – obrana a ochrana,
- strážné - určení k ostraze objektu (sklady),
- specialisty:
 - vyhledávání omamných a psychotropních látek,
 - vyhledávání cigaret a tabákový výrobků,
 - vyhledávání vybraných exemplářů podle mezinárodní úmluvy CITES,
(obrázek č. 13)
 - vyhledávání zbraní a střeliva,
 - vyhledávání výbušnin,

³⁷ srv. časopis *Pes přítel člověka*, ročník 50, číslo 10/2005, s. 26-27

Výcvikový program:

- základní výcvikový kurz – délka 2 – 3 měsíce,
- kondiční výcvikový kurz – 1x ročně v rozsahu 2 týdnů,
- průběžný kondiční výcvik u útvarů – rozsahu 16 hodin měsíčně,
- individuální příprava psovoda.

V Celní správě ČR jsou ke služebním účelům nejvíce používána plemena: německý a belgický ovčák, labrador. Lovecká plemena se používají na vyhledávání vybraných exemplářů podle mezinárodní úmluvy CITES - kokršpaněl, špringršpaněl. Výcvikem prošla řada psů rozlišných plemen včetně kříženců (např. americký staffordšírský teriér, bulteriér, doberman, knírač, pudl, pitbulteriér, rotvajler, erdelterier, velšspringršpaněl, zlatý retrívr).

6.3 Armáda České republiky

Postavení armády České republiky upravuje zákon o ozbrojených silách České republiky č. 219/1999 Sb. ze dne 14. září 1999. Ozbrojené síly se člení na armádu, Vojenskou kancelář prezidenta republiky a Hradní stráž. Ozbrojené síly tvoří vojáci z povolání a profesionální armáda. Vrchním velitelem ozbrojených sil je prezident ČR. Armádu ČR řídí ministerstvo obrany v čele s ministrem. Součástí ministerstva je Generální štáb Armády České republiky (GŠ AČR), který zabezpečuje velení armádě. V jeho čele je náčelník Generálního štábu Armády ČR, který je podřízen ministru obrany. Základním úkolem ozbrojených sil je připravovat se k obraně České republiky a bránit ji proti vnějšímu napadení.

Armáda je základem ozbrojených sil a organizačně se člení na vojenské útvary, vojenská zařízení a vojenské záchranné útvary, které se mohou slučovat do větších

organizačních celků. Generální štáb AČR je nejvyšším vojenským orgánem rezortu ministerstva obrany ČR pro velení a řízení AČR v míru a za branné pohotovosti státu.³⁸

Použití služebního psa upravuje zákon č. 219/1999 Sb. v § 42 odst. 4 „*Voják je povinen, dovoluje-li to ohrožení, před použitím vojenské zbraně užít domluvy, napomenutí nebo použít hmatů a chvatů sebeobrany, služebního psa nebo úderu vojenskou zbraní*“. V odst. 7 se dále hovoří o „*Použití vojenské zbraně, služebního psa, hmatů a chvatů sebeobrany a údery vojenskou zbraní je voják povinen neprodleně po jejich použití hlásit nadřízenému a sepsat o tom záznam*“³⁹. Ze zákona vyplývá, že služební pes se nepovažuje za zbraň.

Armáda ČR má okolo 1350 služebních psů, kteří jsou zařazeni celkem u 82 útvarů. Výcvik služebních psů pro všechny vojenské útvary, se provádí na veterinární základně Grabštejn v Hrádku nad Nisou. Zde se provádí výcvik pro všechny vojenské útvary.

V minulosti se psi cvičili i k vyhledávání min, k nošení munice, dále byl prováděn výcvik spojovacích a zpravodajských psů a v neposlední řadě psů zdravotnických. Psi na vyhledávání drog, výbušnin a zbraní jsou převážně zařazeni u Vojenské policie.

³⁸ srv. Dostupné z <http://www.army.cz/scripts/detail.php?id=5090> [online], [1.9.2008].

³⁹ ustanovení podle § 42 odst. 4 a 7 zákona č. 219/1999 Sb.

Výcviková střediska jednotlivých sborů:

- Velitelství pozemních sil - výcvikové středisko v Mikulově a ve Stříbře,
- Velitelství vzdušných sil - výcvikové středisko ve Staré Boleslavi,
- Velitelství logistiky - výcvikové středisko v Chotěboři – Bílku,
- Velitelství sil územní obrany - nemá vlastní výcvikové středisko,
- Velitelství zdravotní služby - výcvikové středisko v rámci veterinární základny Grabštejn.

Služební psi jsou rozdělení podle upotřebitelnosti:

- strážné - se uplatňují při střežení objektů, a to zejména v kombinaci s elektronickými zabezpečovacími systémy, při ostraze muničních skladů, základen, k ochraně techniky vysokých hodnot a na leteckých základnách,
- hlídkové - hlídkový pes obranný a všestranný,
- pátrací - jsou vycvičení na pachovou stopu, ale v současné době nejsou využíváni,
- specialisté:
 - vyhledávání omamných a psychotropních látek,
 - vyhledávání výbušnin,
 - vyhledávání zbraní,
 - pátrací psi zařazení do leteckého pátracího systému (u AČR jsou celkem jen 3 psi s tímto speciálním výcvikem),
 - na vyhledávání obětí v sutinách domů či lavinách,
 - na zvládání nepokojného davu.⁴⁰

Strážní psi pracují samostatně bez přítomnosti psovoda a hlídkoví psi pracují s psovodem.

⁴⁰ srv. Dostupné z <http://expedice.rps.cz/lokality/736-grabstejn-veterinari-zakladna-dolni-zamek.html> [online], [3.9.2008].

Psi na vyhledávání omamných a psychotropních látek jsou především využíváni ke kontrole ubytovacích zařízení vojáků, jelikož v poslední době došlo k nárůstu případů, že vojáci byly pod vlivem těchto látek.

Výcvikový program:

- základní kurz - délka trvání 3 měsíce,
- každý měsíc se provádí přezkoušení všech psů,
- individuální příprava psovoda.

Zejména jsou využívány plemena německých a belgických ovčáků, francouzští briardi, rotvajleři a doberman.

6.4 Vězeňská služba České republiky

Vězeňská služba České republiky byla zřízena zákonem České národní rady ve smyslu § 1 zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráží České republiky ze dne 17. listopadu 1992 s účinností od 1. 1. 1993.

Vězeňská služba zajišťuje zejména výkon vazby a výkon trestu odnětí svobody a v rozsahu stanoveném zákonem č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráží České republiky, ve znění pozdějších předpisů, ochranu pořádku a bezpečnosti při výkonu soudnictví a správě soudů a při činnosti státních zastupitelství a Ministerstva spravedlnosti. Generální ředitelství Vězeňské služby, vazební věznice a věznice, pokud rozhodují ve správním řízení, mají postavení správních úřadů.⁴¹

⁴¹ srv. Dostupné z http://www.vscr.cz/clanky/?cl_id=460 [online], [1.9.2008].

Vězeňská služba ČR má okolo 250 služebních psů. Vězeňská služba ČR nemá výcvikové středisko, ve kterém by se prováděl základní kurz nových služebních psů a psovodů. Tento výcvik zajišťují u Armády ČR, Police ČR a Celní správy ČR. Výcvikové středisko v Jiřicích slouží pouze ke kondičním kurzům.

Služební psi jsou rozdělení podle upotřebitelnosti:

- obranné – úkolem je chránit bezpečnost příslušníka a slouží jako donucovací prostředek,
- všestranné – splňuje kritéria jako psi obranní a navíc jsou schopni sledovat stopu nebo zadržet prchajícího vězně,
- specialisty – vyhledávání omamných a psychotropních látek.

Obranní a všestranní psi jsou zejména vycvičeni k obraně psovoda před napadením jinou osobou, k obraně jiných osob, ve strážní a zásahové hlídce, při eskortách, k průzkumu terénu a objektů, k zadržení při útěku nebo pokusu o útěk, k bezprostřednímu pronásledování prchajících osob z výkonu vazby nebo výkonu trestu odnětí svobody, označení osob, k likvidaci vzpoury nebo rvačky mezi osobami ve výkonu vazby nebo trestu odnětí svobody.

Psi na vyhledávání omamných a psychotropních látek se podílí zejména na odhalování výroby, držení a šíření návykových látek v objektech Vězeňské služby ČR. Služební psi jsou nejčastěji využívány při prohlídkách korespondence a balíků určených vězněným osobám, k prověřování cel, ložnic a ostatních společných prostor a pracovišť, vjíždějících motorových vozidel a v odůvodněných případech i k prohlídkám vstupujících osob. Vězeňská služba ČR má zřízeno 16 protidrogových středisek, kde je 66 psů. Činnost speciální kynologie ve Vězeňské

službě ČR jako nedílná součást plánu protidrogové politiky Vězeňské služby ČR musí být i nadále využívána a zkvalitňována.⁴²

Mezi plemeny převažují němečtí a belgičtí ovčáci. Z dalších ras jsou zastoupeni rotvajleři, doberman, labradoři, retrieři, stafordširští teriéři či pitbulteriéři. (obrázek č. 14)

Kromě základních činností, které psovodi se svými psy ve věznicích vykonávají, tzn. vyhledávání OPL, strážní a obranné úkoly, vidím do budoucna značný smysl v uplatnění služebních psů ve vyhledávání ukrytých mobilních telefonů. Vězeňská služba ČR v posledních letech zaznamenala vysoký nárůst počtu mobilních telefonů nedovoleně drženými vězni. Tento závažný problém, který narušuje výkon trestu, lze technicky řešit nainstalováním zařízení, které dokáže rušit signál v přesně stanovených prostorách, a tím zajistit, aby vězni nemohli mařit účel výkonu trestu odnětí svobody ovlivňováním svědků, zastrasováním či řízením další trestné činnosti. Na vybavení některých věznic zařízením pro rušení signálu byla již v minulosti schválena částka přibližně 50 miliónů. Je rovněž otázkou, jak dlouho bude vybavení určených věznic tímto zařízením trvat. Podle mého názoru by speciálně vycvičení psi mohli toto zařízení vhodně doplňovat či nahrazovat za podstatně menší finanční náročnosti i kratšího časového úseku nasazení.

⁴² srv. Dostupné z http://www.vscr.cz/clanky/?cl_id=680 [online], [1.9.2008].

7. Kriminalistická odorologie

Všechny látky anorganického i organického charakteru mají za určitých okolností schopnost uvolňovat jednotlivé molekuly, které charakterizují jejich chemické složení. Takto odpařené či uvolněné podíly tvoří podstatu celé řady pachů, které se běžně v prostředí vyskytují. Z kriminalistického hlediska jsou nejvýznamnější pachy lidského těla, drog, výbušnin, pachy hořlavých a toxických látek a další.

„Pach“ je určitý jev, je to odezva čichového ústrojí na přítomnost malého množství cizí látky ve vzduchu nebo schopnost určitého objektu pach uvolňovat. Z kriminalistického hlediska se pachem rozumí podíl odpařených či uvolněných molekul, které se vyskytují ve vzduchu a které svým chemickým složením dostatečně charakterizují objekt, ze kterého pocházejí. Pokud jsou splněny určité podmínky, lze tento pach využít k identifikaci věcí, osob nebo zvířat. Množství odpařeného či uvolněného podílu musí být tak velké, aby bylo schopné vyvolat čichový vjem u člověka a odpovídající odezvu u zvířete nebo odezvu analytického přístroje.

Zkoumáním pachů se zabývá kriminalistická odorologie, která pomocí řady metod a prostředků zkoumá určitý pach, který srovnává s pachem konkrétního objektu. V současné době se používají metody subjektivní i metody objektivní. Rozdíl mezi těmito dvěma metodami je v tom, že objektivní metoda je založená na exaktním zkoumání pomocí laboratorní techniky, zatímco subjektivní metoda využívá především speciálně cvičených psů.

Chemické složení pachů věcí je oproti tělesnému pachu člověka jednodušší a zejména stálější. Věc nemění v průběhu své existence svoje vlastnosti natolik, aby

se v pachu objevovaly výrazné rozdíly. Samozřejmě dochází ke změnám kvantitativního složení pachu, ale tato skutečnost nemá pro odorologii význam. Naproti tomu je daleko složitější situace u tělesného pachu člověka. V průběhu života člověka dochází v jeho organismu k neustálým metabolickým změnám. Člověk vylučuje pach především potem a dechem a uvolňuje tak do prostředí řadu látek.

Odorologická identifikace je založena na dvou hlavních závěrech:

- a) Člověk vylučuje tělesný pach nepřetržitě. Některé složky vylučovaného pachu, jsou geneticky podmíněné, relativně časově neměnné a individuální.
- b) Hlavní podstatou individuality pachu je rozdílnost chemického složení některých jeho složek u různých osob. Tato rozdílnost je takového charakteru, že díky ní je umožněna individuální identifikace osoby.

I člověk dokáže na základě vlastní zkušenosti rozeznat pachy obecné, individuální a druhové, pokud jsou tyto pachy pro jeho čich vydatné. Podle čichových schopností člověka si můžeme představit pachovou práci služebního psa. Necvičený pes rozezná množství až tří miliónů pachů, zatímco speciálně vycvičený pes na pachové práce dokáže rozeznat až deset milionů různých pachů. V České republice je nejčastěji využíván německý ovčák, jeho čichová sliznice je třicetkrát větší než u člověka.⁴³

⁴³ srv. Vyhnálek O., Suchánek J.,: Kriminalistická odorologie. Kriminalistický sborník, ročník 1993, číslo 12, s. 549-550

8. Metoda pachové identifikace

Pachové stopy jsou zajišťovány při ohledávání míst, na kterých došlo k trestnému činu. Stopy jsou zajišťovány např. při domovních prohlídkách. Sejmутí stop musí být provedeno vždy na prvním místě. Nejvhodnější místa pro snímání pachových stop jsou povrchy kovové, porcelánové, skleněné, dřevěné, umělé hmoty, tkaniny, atd.

*„Metoda pachové identifikace je metodou kriminalistické techniky, která slouží ke ztotožnění konkrétní osoby prostřednictvím jím vytvořené pachové stopy. Osoba zanechává svoji pachovou stopu jako hmotný odraz své činnosti nezávisle na její vůli. Metoda pachové identifikace je založena na poznání, že každá osoba je nositelem individuálního pachu, který je geneticky podmíněn a je stálým projevem jeho životních funkcí“.*⁴⁴

Smyslovými orgány člověka nemůže být pachová stopa rozpoznána, z tohoto důvodu nemůže být svým nositelem záměrně změněna a také nemůže být překryta jiným silnějším pachem. Na místě činu zůstává pachová stopa vždy, i když se jí třeba pachatel snaží zhladit, tato stopa už nemusí být ale použitelná. Pachové stopy jsou stopami latentními. Na místě činu pomocí pachového snímače lze sejmut otisk pachové stopy (OPS). Sejmутí pachové stopy z místa činu provádí pouze kriminalistický technik nebo psovod – specialista. Pro úspěšnou identifikaci otisku pachové stopy je dodržení priority snímání pachové stopy před ostatními takticko-technickými úkony na místě činu. K zajištění OPS se použije sterilní tkanina aratex o rozměrech 30x30 cm, která je uložena ve sterilním obalu. Tato tkanina se za pomoci sterilních nástrojů položí na místo pravděpodobného výskytu pachové stopy. Minimální doba potřebná na sejmутí pachové stopy je 30 minut, ale pokud od

⁴⁴ závazný pokyn policejního prezidenta číslo 52 ze dne 25.4.2007

trestného činu uplynula dlouhá doba (několik hodin až dní) nebo se na místě činu vyskytly rušivé vlivy, je nutno dobu snímání pachové stopy prodloužit na několik hodin nebo i dnů. Po plynutí potřebné doby k sejmutí pachové stopy se předmět sterilním nástrojem vyjme a pachový snímač se sterilním nástrojem se vloží do obalu, který se ihned uzavře. Tento obal je označen modrým štítkem. ^(obrázek. 15) Takto zajištěnou pachovou stopou nazýváme pachovou konzervou. Musí se vždy pracovat pouze za pomoci sterilních nástrojů. Pokud dojde při manipulaci ke kontaminaci pachového snímače, nesmí být použit ke snímání pachové stopy. OPS se převážejí výhradně v přepravním obalu, jelikož v jiném obalu můžou zůstat pachové stopy např. po jídle a pes by načichal směs těchto pachů. OPS s dokumentací se doručí odbornému pracovišti do 7 pracovních dnů.⁴⁵

Pro srovnání OPS musí být odebrány srovnávací pachové konzervy (SPK), které jsou v souladu podle § 114 odst. 3 zákona č. 141/1961 Sb. neutajovaným způsobem. SPK se odebírají osobě, jejíž totožnost má být potvrzena, odebírají se na dva pachové snímače a každý se uloží do samostatného obalu. SPK odebírá pouze proškolený policista, který se nezúčastnil ohledání místa činu, aby se zabránilo zavlečení pachu osoby na místě činu. Policista, který odebírá SPK, musí být stejného pohlaví. Odběr spočívá v přiložení pachového snímače na holý bok těla. Snímač se překryje alobalem a ponechá se 20 minut. Poté se snímač uloží do obalu, nalepí se červený štítek ^(obrázek č. 16) a v přepravním obalu se doručí do 7 dnů na odborné pracoviště s vyplněným protokolem. Pachové konzervy i SPK se používají k porovnání pachů teprve po 24 hodinách od jejich snímání a nejméně 10 hodin po dodání na odborné pracoviště.⁴⁶

⁴⁵ závazný pokyn policejního prezidenta číslo 52 ze dne 25.4.2007

⁴⁶ Kutiš, Fr.: Lišov, 2.12.2008

Služební pes je schopen shodu mezi otiskem pachové stopy a srovnávací pachovou konzervou potvrdit nebo vyloučit. K výcviku na metodu pachové identifikace se používají převážně feny. Často se jedná o feny sterilní. Fena, která hárá, tak nemůže být použita k výcviku ani ke srovnání, aby nedošlo k znečištění sálu pachem hárající feny. S výcvikem psů se začíná ve věku jednoho roku a více. Pes musí mít dobré charakterové vlastnosti. Speciální kurz trvá asi čtyři měsíce.

Srovnávání pachových konzerv probíhá ve speciálních sálech. Tento sál je odhlučněn a odpachován. Mezi jednotlivým rozlišením musí mít pes minimálně přestávku 45 minut. Na zemi je 7 postů, kam se umísťují pachové konzery.⁴⁷ (obrázek č. 8)

Před začátkem srovnávání každého případu provede psovod kontrolu náhodné zajímavosti pachových konzerv. Za OPS z objasňovaného případu položí na konec řady cvičnou OPS a psovi dá načichat cvičnou SPK stejného pachu. Pokud pes označí pouze cvičnou OPS, je náhodná zajímavost vyloučena. Označí-li jinou OPS, nelze ji pro další srovnávání použít. Stejným způsobem postupuje při zjišťování zajímavosti u SPK. Teprve po tomto ověření započne s porovnáváním pachových konzerv z objasňovaného případu.

Po nasátí pachu vezme psovod vodítko a vede psa podél řady SPK. Psa nesmí žádným způsobem ovlivňovat. Pes přičichává k jednotlivým sklenicím, přičemž SPK se shodným pachem označí zalehnutím nebo zasednutím. V případě, že pes SPK neoznačil, srovnávání se opakuje. Neoznačí-li podruhé, znamená to, že shodný pach nenašel.

Psovod vymění SPK v řadě za jiné a pokračuje ve srovnávání. Označí-li pes SPK, postaví ji psovod na jiné místo a srovnávání opakuje. Je-li stejná SPK označena

⁴⁷ Kutiš, Fr.: Lišov, 2.12.2008

stejným služebním psem opakovaně, vyjme psovod označenou SPK z řady a provede kontrolní výkon. Služební pes nesmí označit žádnou jinou srovnávanou pachovou konzervu. Psovod vrátí odebranou srovnávanou pachovou konzervu do řady a při třetím shodném označení je možné srovnávání pachů považovat za průkazné. V případě, že služební pes srovnávanou pachovou konzervu neoznačil, srovnávání pachů se znovu opakuje. Neoznačí-li srovnávanou pachovou konzervu ani podruhé, pachová shoda nebyla zjištěna a porovnání je negativní.

V případě, že se srovnávají pachové konzervy z místa činu, které mají intenzivní charakteristický pach (např. benzinová čerpadla, prodejny masných výrobků, automobily), musí být ve srovnávací řadě vždy pachové konzervy s otisky pachových stop stejného charakteristického pachu. To musí platit i v případě, že jako srovnávaná pachová konzerva je použita srovnávací pachová konzerva.

Srovnávání pachů se provádí v těchto variantách

- a) *„srovnávací pachová konzerva s pachovými konzervami s otisky pachových stop (od osob k místu činu),*
- b) *pachová konzerva s otiskem pachové stopy se srovnávacími pachovými konzervami (od místa činu k osobám),*
- c) *pachová konzerva s otisky pachových stop s pachovými konzervami s otisky pachových stop (otisky pachových stop z míst činů navzájem),*
- d) *srovnávací pachové konzervy mezi sebou (pro kontrolu shodnosti původního a revizního odběru)“.*⁴⁸

⁴⁸ závazný pokyn policejního prezidenta číslo 52 ze dne 25.4.2007

O každém srovnávání pachů sepisuje psovod protokol o provedení pachové identifikace. ^(příloha č. 2) Na závěr provedeného porovnání zpracuje psovod odborné vyjádření. ^(příloha č. 3) Práci psa se zaznamenává na videozáznam.

Pachové konzery se vyřazují po 3 letech a srovnávací pachové konzervy po 2 letech od jejich doručení na odborné pracoviště. ⁴⁹

Metoda pachové identifikace			
Rok	2005	2006	2007
Celkový počet evidovaných výkonů	4113	4204	6892
Přijatých případů	6752	9502	8834
Přijatých OPS	9705	13259	11876
Zpracovaných případů	2488	2686	2551
Zpracovaných OPS	4108	4181	4341
Počet případů s pachovou shodou	1857	1979	2490
Počet služebních psů	31	28	29

Tabulka 3 Porovnání případů na MPI v období 2005 – 2007.

8.1 Pachová stopa jako důkaz v trestním řízení

Podle § 89 odst. 2 tr. řádu zákona č. 141/1961 Sb. „*Za důkaz může sloužit vše, co může přispět k objasnění věci, zejména výpovědi obviněného a svědků, znalecké posudky, věci a listiny důležité pro trestní řízení a ohledání. Každá ze stran může důkaz vyhledat, předložit nebo jeho provedení navrhnout. Skutečnost, že důkaz nevyhledal nebo nevyžádal orgán činný v trestním řízení, není důvodem k odmítnutí takového důkazu*“⁵⁰.

Z tohoto vyplývá, že žádný úkon nelze vyloučit z oblasti přípustných důkazních prostředků. Splňuje-li úkol obecné náležitosti úkonu podle trestního řádu, lze ho použít jako důkaz, i přesto, že trestní řád neobsahuje zvláštní úpravu postupu při tomto úkonu. Toto se týká pachových stop neboli metody pachové identifikace.

⁴⁹ Kutiš, Fr.: Lišov, 2.12.2008

⁵⁰ ustanovení podle § 89 odst. 2 tr. zákona č. 141/1961 Sb.

V ustanovení dle § 104 odst. a) až e) tr. řádu jsou upraveny zvláštní způsoby dokazování, za určitých okolností jsou v praxi akceptovány i pachové stopy, je akceptován důkaz pachovou zkouškou. Ve výčtu zvláštních dokazování však není výslovně zařazena metoda pachových stop, jejich snímání, vyhodnocování a používání v trestním řízení. Tato skutečnost v současnosti vzbuzuje velkou diskusi mezi orgány činnými v trestním řízení a obhajobou o tom, kdy může být pachová stopa důkazem v trestním řízení.⁵¹

Konečné rozhodnutí o tom zda je možné připustit pachovou stopu a hodnotit ji jako důkaz v každém konkrétním případě přísluší soudu, který o dané věci rozhoduje. V některých případech po novelizaci trestního řádu zákonem č. 265/2001 Sb. dochází k tomu, že soud založí výrok pouze na existenci pachové stopy jako jediného podpůrného důkazu. Vždy bohužel není hodnota pachové identifikace taková, aby umožnila soudu spolehlivě dojít k závěru o vině obžalovaného, zejména v případě, když neexistují přímé důkazy, které by obviněného usvědčovaly ze spáchání trestného činu, jež by pachové stopy podpořily. Soudy nemají důvod, proč by měly metodu pachové identifikace jako důkazu odmítat. Je ovšem nepochybné, že pachové stopy jako důkaz v trestním řízení musí být hodnoceny velmi obezřetně. Není možné, aby pachová stopa byla pouze jediným usvědčujícím důkazem, a tak ji i soud může hodnotit v konkrétní věci pouze jako důkaz podpůrný a nepřímý. V případě, že soud nemá žádný přímý důkaz, který by pachová stopa mohla podpořit, nemůže být metoda pachové identifikace usvědčujícím důkazem.⁵²

⁵¹ srv. Nett, A.: *Pachová stopa jako důkaz v trestním řízení*. Kriminalistický sborník, ročník 1991, číslo 3, s. 275-278

⁵² srv. Nett, A.: *Pachová stopa jako důkaz v trestním řízení*. Kriminalistický sborník, ročník 1991, číslo 3, s. 275-278

9. Příklady dalšího využití služebních psů

Jedná se o dvě fenky labradorských retrívrů Lucky a Flo, které byly jako první psi na světě vycvičeny na vyhledávání DVD a CD disků. V roce 2006 fenky úspěšně absolvovaly osmiměsíční výcvik v Severním Irsku, kde se ve specializovaném středisku na školení psů k detekci výbušnin naučily rozpoznávat polykarbonáty a další chemikálie specifické pro optické disky. Tyto fenky jsou schopny zjistit přítomnost DVD a CD disků v uzavřených zásilkách a díky jejich schopnostem velmi výrazně zrychlují a zefektivňují práci celním orgánům, jelikož odhalí přítomnost optických disků, kde by údajně být neměly. Tyto fenky se proslavily zejména v Malajsii, kde během pětiměsíčního pobytu odhalily 1,8 miliónů pirátských DVD a CD disků a dopomohly k zadržení 26 pachatelů.

Díky těmto úspěchům byli kolegové z Velké Británie s fenkami pozváni do České republiky, aby zde představili své unikátní schopnosti. V listopad 2007 se fenky zúčastnily během víkendu dvou razíí v pohraničí na tržnicích v Svatý Kříž u Chebu a Kravín v obci Strážný. Při akci fenky označily deset podezřelých stánků v tržnici Kravín v obci Strážný, ve kterých celníci Celního ředitelství Č. Budějovice našli pirátské nosiče včetně skrytých zásobovacích skladů. Celkem bylo zjištěno kolem 17 tisíc pirátských nosičů s filmy a hudbou v celkové hodnotě 7 miliónů korun. Cílem tohoto krátkého pobytu fenek bylo zejména představit tuto novou efektivní metodu odhalování případů v pirátství přímo v terénu.⁵³ (obrázek č. 17)

Spolková republika Německo má sedm speciálně cvičených psů na vyhledávání většího množství bankovek. Psi hledají větší koncentraci pachu, která je charakteristická pro tiskařský papír a barvu, z něhož jsou bankovky vyrobeny. Psi jsou určeni na vyhledávání eur, ale jsou vycvičeni také na dolary či švýcarské franky a další měnu. Psi se naučí označovat místo, kde byl předtím pach peněz. Toto místo označují jenom štěkáním, nikoliv hrabáním či dobýváním se do místa úkrytu, jelikož by mohli poškodit zavazadla či automobily. Délka výcviku trvá šest týdnů, poté následuje dva týdny odpočinek a po dalších dvou týdnech složí v kurzu zkoušku.

⁵³ srv. časopis *CLO-DOUANE*, ročník 42, leden 2008, s. 8-9

Nadále musí pes alespoň dvakrát týdně provádět kondiční výcvik. Tento výcvik se provádí na vyhledávání pravých bankovek a za nález dostanou odměnu ve formě plastové dírkované trubičky, ve které je srolovaný balík bankovek. (obrázek č. 18, 19)

K výcviku se vybírají štěňata po náležitém testu v osmi týdnech věku, jako plemeno se používá německý ovčák.⁵⁴

⁵⁴ srv. časopis *Pes přítel člověka*, ročník 51, číslo 1/2006, s. 42

ZÁVĚR

V ozbrojených složkách v České republice je v současné době zařazeno asi 2800 služebních psů. Tito služební psi jsou využíváni v nejrůznějších oblastech výkonu služby jako vyhledávací, technický, donucovací a kriminalisticko-taktický prostředek.

Přes vysokou technickou úroveň soudobých kontrolních a detekčních prostředků zůstává služební kynologie nenahraditelnou součástí účinného výkonu služby. Důvody pro tak rozšířené využití služební kynologie jistě nejsou v nedostatečném úsilí o zavádění nejmodernějších detekčních prostředků do výkonu služby či dokonce v neodůvodněném lpění na tradičních postupech, bez snahy o jejich zdokonalování. Právě naopak. Přes neustálé zdokonalování kontrolní a detekční techniky se ukazuje, že pes, díky svým jedinečným schopnostem a vlastnostem, zůstává technikou nepřekonaný a v běžném výkonu služby nenahraditelný pomocník.

Zvláštní pozornost je potřeba věnovat využití pachových schopností psů. Pokud jsou splněny určité podmínky, lze pachy, což jsou uvolněné jednotlivé molekuly organických i anorganických látek charakterizujících jejich chemické složení, využít k identifikaci věcí, osob nebo zvířat. Zkoumáním pachů se zabývá kriminalistická odorologie, která pomocí řady metod a prostředků zkoumá určitý pach, který srovnává s pachem konkrétního objektu. V současné době se používají metody subjektivní i metody objektivní. Rozdíl mezi těmito dvěma metodami je v tom, že objektivní metoda je založená na exaktním zkoumání pomocí laboratorní techniky, zatímco subjektivní metoda využívá především speciálně cvičených psů. V této oblasti je třeba vidět obzvláště vysoký potenciál využití služebních psů i do budoucna.

Z kriminalistického hlediska jsou nejvýznamnější pachy lidského těla, omamných a psychotropních látek, výbušnin, pachy hořlavých a toxických látek. Na významu ale nabývá i zkoumání takových pachů, jako je pach tabáku, bankovek či CD/DVD nosičů dat.

Ekonomické hledisko výkupu, chovu a výcviku služebních psů není u bezpečnostních složek a armády v ČR vyjádřeno. Je známa pouze hodnota krmné dávky a veškerého veterinárního ošetření, která činí přibližně 40 tisíc korun za rok pro jednoho psa. Další nutnou položkou je pořízení vhodného automobilu pro převoz psa a jeho vybavení, jež v současnosti představuje položku asi 700 tisíc korun. Naproti tomu je zde hledisko společenské, tzn. přínos takového psa pro ochranu bezpečí osob a majetku. Největší hodnotu v tomto ohledu mají psi, určené k vyhledávání výbušnin a zbraní z jasné příčiny – v případě použití takovéto zbraně mohou být následky na životech, zdraví i majetku osob katastrofální. Každý si jistě představí, jaký význam má nález živého člověka. Rovněž pes, který objeví ukryté omamné či psychotropní látky nebo prekurzory (látky určené k výrobě OPL) vykonal významný čin v oblasti ochrany občanů i společnosti před těmito látkami. I nasazení služebních psů při hledání zemřelých osob nebo jako technického, donucovacího prostředku má zásadní význam např. při získávání důkazů a samotném dokazování při trestním řízení.

Použitá literatura - seznam:

1. Cecava, F.: Služební výcvik psů. Institut výchovy ÚCS: Praha, 1988
2. Časopis CLO-DOUANE, ročník 42, leden 2008, ISSN 0323-0023
3. Časopis Pes přítel člověka, ročník 50, číslo 10/2005, ISSN 0231-5424
4. Časopis Pes přítel člověka, ročník 51, číslo 1/2006, ISSN 0231-5424
5. Komolý, M.A.: Výcvik služebního psa. Praha: Naše vojsko, 1963, ISBN 28-007-63
6. Krušinskij, L.V.: Služební pes. Praha: Naše vojsko, 1954
7. Nett, A.: Pachová stopa jako důkaz v trestním řízení. Kriminalistický sborník, ročník 1991, číslo 3,
8. Růžička, J.: Pes k obraně osob a ochraně majetku aneb Člověče, neboj se, máš-li psa! České Budějovice: Dona, 1996, ISBN 80-85463-76-8
9. Vyhnálek O., Suchánek J.: Kriminalistická odorologie. Kriminalistický sborník, ročník 1993, číslo 12
10. Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád
11. Zákon č. 13/1993 Sb., celní zákon
12. Zákon č. 219/1999 Sb., zákon o ozbrojených silách České republiky
13. Zákon č. 273/2008 Sb., zákon o Policii České republiky

Elektronické zdroje:

1. Celní správa České republiky: Celní správa
Dostupné z: <<http://www.cs.mfcr.cz/cmsgrc> >
[staženo 2.9.2008]
2. CZ – stránky plné psů: Kynologie ve službách ozbrojených sborů v České republice
Dostupné z: < <http://www.cz-pes.cz/literatura-sl-kynologie-index.php> >
[staženo 30.8.2008]
3. Expedice: Grabštejn: Veterinární základna (Dolní zámek)
Dostupné z: < <http://expedice.rps.cz/lokality/736-grabstejn-veterinari-zakladna-dolni-zamek.html> >
[staženo 3.9.2008].
4. Chovatelka: Psi a kočky
Dostupné z: <<http://www.chovatelka.cz/chovatelka/rubrika/3--plemena-psu/1.html> >
[staženo 1.9.2008]
5. Ministerstvo obrany: Armáda České republiky se představuje
Dostupné z: < <http://www.army.cz/scripts/detail.php?id=5090> >
[staženo 1.9.2008]
6. Vězeňská služba České republiky: Vznik – řízení – základní údaje
Dostupné z: <http://www.vscr.cz/clanky/?cl_id=460 >
[staženo 1.9.2008]
7. Vězeňská služba České republiky: Vznik – řízení – základní údaje
Dostupné z: <http://www.vscr.cz/clanky/?cl_id=680 >
[staženo 1.9.2008]

Další literatura a zdroje:

1. Přímé rozhovory s pracovníky odboru kynologie Celního ředitelství Č.Budějovice
2. Přímé rozhovory s pracovníky odboru kynologie Policie ČR Č. Budějovice
3. Vyhodnocení služební kynologie a hipologie PČR za rok 2007 ze dne 18.4.2008
4. Závazný pokyn policejního prezidenta číslo 10 ze dne 13.1.2003, kterým se vydávají pravidla služební kynologie
5. Závazný pokyn policejního prezidenta číslo 52 ze dne 25.4.2007, kterým se stanoví zásady k zabezpečení jednotného postupu Policie České republiky při využívání metody pachové identifikace

ZVV 1 - zkouška všestranného výcviku psa 1. stupně

Kritéria:

- 1) Stáří psa minimálně 14 měsíců.
- 2) Kohoutková výška nad 45 cm.
- 3) Zkoušky se můžou zúčastnit i psi bez PP.
- 4) Z účasti na zkouškách jsou vyloučeni psi s kupírovanýma ušima.
- 5) Účast není podmíněna splněním jiného druhu nebo stupně zkoušky.

Obsah:

- 1) stopa (max. 100 b., min. 70 b.)
- 2) poslušnost (max. 100 b., min. 70 b.)
- 3) obrana (max. 100 b., min. 70 b.)

Hodnocení:

Celkem lze získat maximálně 300 bodů. Minimální počet bodů pro splnění zkoušky je 210. Rozhoduje však počet bodů získaných v jednotlivých částech zkoušky. Pokud se pes v průběhu akce samovolně vzdálí, zůstává psovod na místě a může psa 3x přivolat. Nepřijde - li pes k psovodu ani po třetím zavolání, je posuzování ukončeno. Není také přípustné, aby v průběhu posuzování psa měl u sebe psovod hračky psa, potravu, či jiné předměty ovlivňující činnost psa. Nedodržení tohoto ustanovení vede k anulování té části zkoušky, u které bylo toto ustanovení porušeno. Je - li počet bodů u některé části nižší než 70 bodů, pes zkoušku nesložil. Neuspěje - li pes při zkoušce, může ji opakovat; časový odstup není stanoven.

Známky:

- * výborně (V): 286 - 300 b.
- * velmi dobře (VD): 270 - 285 b.
- * dobře (D): 240 - 269 b.
- * uspokojivě (U): 210 - 239 b.
- * nedostatečně (N): 0 - 209 b.

1. STOPA

Stopa vlastní, minimálně 350 kroků dlouhá, nejméně 30 minut stará, 2x lomená v pravém úhlu, jeden předmět na stopě, druhý ji ukončuje. Časový limit 10 minut.

2. POSLUŠNOST

- * přivolání psa za pochodu k noze
- * ovladatelnost na vodítku
- * sedni - lehni - vstaň na vodítku u nohy
- * za pochodu odložení vleže se střelbou
- * štěkání psa

- * aport volný
- * skok vysoký
- * skok šplhem
- * kladina nízká
- * odložení psa

3. **OBRANA**

- * odhalení pomocníka - průzkum + vyštěkání
- * zajištění pomocníka
- * ochrana psovoda
- * samostatná činnost psa - zadržení + pouštěčka (ovladatelnost)
- * odolnost psa

Obrazová část

Obrázek č.1

Chovná stanice Prackovice nad Labem.

Zdroj: PČR

Obrázek č.2

Pes vycvičen na vyhledávání OPL, který označil nález OPL aktivním způsobem (štěkáním a škrábáním)

Obrázek č. 3

Ve schránce byla uložena OPL – hašiš o množství 3,6 gramů.

Zdroj: Vlastní

Obrázek č. 4

Pes vycvičen na vyhledávání tabáku a tabákových výrobků.

Obrázek č. 5

Vyhledávání výbušnin a výbušných systémů.
V komínku, který je zapuštěn do země je uložena výbušnina.

Zdroj: Prezentace CS ČR

Obrázek č. 6

Seznam látek, na které je cvičen pes na vyhledávání akceleraantů.

Obrázek č. 7

Pes vycvičen na vyhledávání akceleraantů, který označil nález hořlavé látky (lampový olej) aktivním způsobem (škrábáním).

Zdroj: Vlastní

Obrázek č. 8

Srovnávací místnost s neklouzavým povrchem, chráněná před hlukem a rušivými pachy pro práci služebních psů pro využití metody pachové identifikace

Zdroj: Vlastní

Obrázek č. 9

Pes vycvičen na MPI má uložen pamlsků pod pachovým snímačem a nález označil pasivním způsobem (zalehnutím).

Zdroj: Vlastní

Obrázek č. 10

Pes vycvičen na MPI načichává pachový snímač (je sterilizovaný speciální druh textile např. Aratex o rozměrech 30 x 30 cm, který má značné absorpční vlastnosti a dovoluje pohltit pach).

Zdroj: Vlastní

Obrázek č. 11

Výcvikové středisko Celní správy ČR Heřmanice.

Obrázek č. 12

Psinec ve výcvikovém středisku Celní správy ČR.

Zdroj: Prezentace CS ČR

Obrázek č. 13

Pes vycvičen na vyhledávání vybraných exemplářů podle mezinárodní úmluvy CITES.

Zdroj: Prezentace CS ČR

Obrázek č. 14

Pes Vězeňské služby ČR, který je vycvičen na obranu.

Zdroj: VS ČR

Obrázek č. 15

OPS je uložen v obalu, který je označen modrým štítkem.

Obrázek č. 16

SPK je uložen v obalu, který je označen červeným štítkem.

Zdroj: Vlastní

Obrázek č. 17

Fenky Lucky a Flo, které jsou vycvičeny na vyhledávání DVD a CD nosičů.

Zdroj: Prezentace CS ČR

Obrázek č. 18

Pes vycvičen na vyhledávání bankovek

Zdroj: Časopis Pes přítel člověka

Obrázek č. 19

Pes vycvičen na vyhledávání bankovek.

Zdroj: Časopis Pes přítel člověka